

Ārlietu ministra ikgadējais ziņojums par paveikto un iecerēto darbību valsts ārpolitikā un Eiropas Savienības jautājumos 2020. gadā

Starptautiskajā politikā līdztekus multipolārās pasaules veidošanās procesam, lielvalstu sāncensības pieaugumam, multilaterālisma un starptautisko organizāciju efektivitātes tempu samazinājumam dienas kārtībā ir parādījušies gan pandēmijas radītie izaicinājumi, gan vērojama digitālās jomas arvien pieaugošā ietekme uz plašiem ārpolitiku saistītajiem procesiem. Tie ir radījuši papildu slodzi un nepieciešamību pēc augstāka koncentrēšanās līmeņa Latvijas ārpolitisko interešu īstenošanai, taču vienlaikus devuši iespēju no jauna izvērtēt Latvijas lomu un iespējas.

Centrālo vietu Latvijas ārpolitikā turpina ieņemt dalība Eiropas Savienībā un NATO. Latvija saredz potenciālu turpināt uzlabot Eiropas Savienības efektivitāti, rīcībspēju un starptautisko ietekmi. Diskusijas intensificēšanās par Eiropas Savienības atkarības mazināšanu no ārējo faktoru nelabvēlīgas ietekmes (stratēģiskā autonomija) un Eiropas nākotnes konferences darba uzsākšana veicinās šo mērķu sasniegšanu. Latvijas interesēs ir ne tikai stiprināt līdzšinējos sasniegumus – Vienoto tirgu un Šengenas zonu, bet arī aktīvi iesaistīties jauno politiku veidošanā (Zaļais kurss, Vienotā tirgus digitalizācija) un organizācijas kā vērtību un tiesiskuma savienības stiprināšanā. Latvija uzsver Eiropas Savienības paplašināšanās nozīmi un Austrumu partnerības politikas ilgtspējības nepieciešamību, vienlaicīgi nodrošinot tās lielāku elastību.

Latvijai nozīmīga ir NATO kā drošības un stabilitātes garanta lomas saglabāšana, kā arī Alianses spēju veicināšana sekmīgi adaptēties starptautiskās politikas izmaiņām. Ir būtiski veicināt Eiropas Savienības un NATO sinerģiju drošības un aizsardzības jomā, kas papildinātu, nevis dublētu NATO. Latvijas interesēs ir apturēt starptautiskās Bruņojumu kontroles sistēmas erozijas tendences. ASV un Eiropas Savienības attiecību stiprināšana ir Latvijas prioritāte, un sadarbība ar ASV saglabās stratēģiskās partnerības raksturu. Ķīnas kā Eiropas Savienības sistēmiska sāncensība un partnera vienlaicīgi, kā arī Krievijas kā grūti prognozējama, uz revizionismu tendēta starptautiskā spēlētāja ambīciju tālākais pieaugums, projicējot dažāda rakstura riskus, rada nepieciešamību pēc izsvērtas, vienotas, konsekventas un vērtībās balstītas ilgtermiņa politikas īstenošanas, kas īstenojama gan divpusējā, gan Eiropas Savienības un NATO ietvarā.

Turbulence pasaules ekonomiskajos tirgos un protekcionisma pieaugums rada vitālu nepieciešamību pēc atvērtas un uz tirdzniecības noteikumiem balstītas politikas turpināšanas, kur Eiropas Savienībai ir jāuzņemas vadošā loma. Situācijas attīstība pieprasa Pasaules Tirdzniecības organizācijas reformēšanu, lai spētu efektīvi reaģēt uz globālā mēroga tirdzniecības šķēršļiem, kā arī OECD kā starptautiskos ekonomiskos standartus veidojoša foruma nozīmes stiprināšanu.

Digitālās jomas pieaugošās nozīmes kontekstā Latvijai ir jāspēj izmantot tās piedāvātās priekšrocības, vienlaicīgi samazinot līdzī nākošos riskus, kas saistītas ar vārda brīvības robežām, dezinformācijas izplatīšanu un 5G tīklu drošību. Latvija šajā jautājumā ir bijusi proaktīva, piedāvājot risinājumus gan ANO, gan Eiropas Savienības ietvaros. Svarīga ir Eiropas Savienības un transatlantisko partneru noturības stiprināšana pret šīm tendencēm.

Latvijas ārpolitikā nepārvērtējamu nozīmi ieņem multilaterālisma stiprināšana un starptautisko organizāciju efektivitātes uzlabošana, lai nodrošinātu paredzamu starptautiskās vides funkcionēšanu, kas balstītos starptautisko tiesību ievērošanā.

Ievads

Kopš neatkarības atgūšanas Latvija ir demonstrējusi aktīvu un pēctecīgu ārpolitiku. Latvijas ārpolitikas mērķis ir Latvijas suverenitātes un neatkarības neatgriezeniskuma nodrošināšana, drošības un labklājības veicināšana, valsts pamatos likto demokrātisko vērtību un Satversmē ietvertu principu stiprināšana. Tas tiek īstenots, padziļinot uz kopīgām vērtībām balstītu sadarbību ar Eiropas Savienību un NATO un līdzdarbojoties starptautiskajos procesos, uzsvāru liekot uz starptautiskajām tiesībām, demokrātiju, cilvēktiesību aizsardzību un tiesiskumu. Latvija gan globāli, gan reģionāli iestājas par drošas vides veidošanu ilgtspējīgai attīstībai klimata, veselības un tehnoloģiju jomās. Ārpolitikas ekonomiskajā dimensijā Latvija uzsvāru liek uz starptautiskās tirdzniecības režīmu attīstību, eksportspējas veicināšanu un investīciju piesaisti, digitalizāciju un infrastruktūras attīstību. Īstenojot savus ārpolitisko mērķus un uzdevumus, Latvija gan veido starptautisko ietekmi un prestižu un pilnveido valsts tēlu pasaulē, gan konsolidē Latvijas identitāti, sadarbojoties ar diasporu.

Veiksmīgai ārpolitikas īstenošanai ir svarīga vienotas nostājas paušana dažādos formātos un forumos. Īstenojot vienoto valsts ārpolitiku, jau tradicionāli tiek veidota cieša sadarbība starp Ārlietu ministriju un Saeimu. Diplomātijas parlamentārā dimensija ir nozīmīgs aspekts Latvijas starptautiskās ietekmes nostiprināšanā un demokrātiskas un modernas valsts tēla stiprināšanā. Tāpat 21. gadsimtā īpaša nozīme ārpolitikā ir cieša dialoga un sadarbības ar pilsonisko sabiedrību un sociālajiem partneriem veidošanai un uzturēšanai.

2020. gadā par ikdienu kļuva digitālā diplomātija. Latvijas ārpolitikas un drošības politikas kodolu valsts tiecas īstenot jebkuros apstākļos, neatkarīgi no ģeopolitikas un starptautiskās sistēmas attīstības tendencēm. Ārpolitikas nemainīgais pamats ir valsts nepārtrauktības doktrīna. Tā tiek aktīvi komunicēta, izmantojot vēstures skaidrošanu no starptautisko tiesību un demokrātisko vērtību viedokļa.

Covid-19 pandēmijas izraisītā globālā krīze kļuva arī par Latvijas diplomātiskā un konsulārā dienesta izturības testu, tā spēju un prasmju pārbaudi. Lai nodrošinātu valstspiederīgo atgriešanos Latvijā, tika veikta repatriācija, kas kļuva par vērienīgāko valstspiederīgo atgriešanās notikumu Latvijas valsts vēsturē. Ārpus savas valsts bija palikuši arī citu Eiropas Savienības dalībvalstu pilsoņi, tādēļ repatriācija kļuva par uzskatāmu Eiropas solidaritātes piemēru.

Šis ziņojums ir izstrādāts laikā, kas starptautiskajās vidēs Covid-19 pandēmijas dēļ kopumā iezīmējas gan ar lielu nenoteiktību un neskaidrību, gan dinamiku vienlaikus. Tādēļ, no vienas puses, šis dokuments vēstī par Latvijas valsts ārpolitikas pamatnostādņem un raksturo starptautisko vidi, valsts ārpolitiskās intereses un paveiktās un plānotās darbības. No otras puses, šis dokuments arī norāda uz pamata principiem un vērtībām, uz kurām mainīgajā starptautiskajā vidē balstās Latvijas ārpolitika, lai arī turpmāk nodrošinātu nacionālo interešu īstenošanu.

Ģeopolitiskā situācija, norises, izaicinājumi

Ģeopolitiskā situācija un galvenās starptautiskās spriedzes zonas

Šī gadsimta trešā desmitgade aizsākusies ar pandēmijas krīzi, kura iezīmē jauna līmeņa izaicinājumus gan atsevišķām valstīm, gan starptautiskām organizācijām un multilaterālisma principam kopumā, tajā pašā laikā darbojoties kā katalizators jau eksistējošām globālajām problēmām – globalizācijas procesa attīstības virzieniem, multipolāras pasaules veidošanās procesam un lielvalstu sāncensībai, ārpolitikas un drošības politikas renacionalizācijas tendencēm, populismam, domstarpībām par starptautisko organizāciju lomu un mainīgo efektivitāti. Tas papildus saasina jautājumu arī par četrus ietekmīgākos varas centrus (ES, ASV, Ķīna, Krievija) stratēģisko līdzsvaru. Šajos apstākļos sabalansētas un vienotas Rietumvalstu politikas veidošanai ir būtiska sadarbība un sinerģija visos iespējamajos formātos un līmeņos.

Krievijas ārpolitikā nav mainījies uz revizionismu tendētais kurss gan attiecībā uz skatījumu par būtiskiem Eiropas vēstures notikumiem, gan pastāvošo starptautisko attiecību kārtību. Bija novērojami dažādi destruktīvi centieni īstenot savas intereses starptautisko organizāciju ietvaros, kā piemēram izskanējušais priekšlikums organizēt atsevišķu ANO Drošības padomes pastāvīgo locekļu tikšanos par stratēģiskās drošības jautājumiem vai mēģinājumi izmantot ANO formātu, lai atceltu starptautisko sankciju režīmus Covid-19 apstākļos. Vienlaicīgi Krievija tiecās vājināt jau sasniegtos starptautiskos cilvēktiesību standartus, kā arī apšaubīt starptautisko institūciju, piemēram, Ķīmisko ieroču aizlieguma organizācijas un ANO cilvēktiesību uzraudzības mehānismu, autoritāti. Arī Krievijas darbības bruņojuma kontroles režīmu jomā ir vērtējamas kā vērstas uz to efektivitātes mazināšanu. Krievija turpināja piekopt ietekmes sfēru veidošanas politiku attiecībā pret savām kaimiņvalstīm, iejaucoties to iekšpolitiskajos procesos un ārpolitikā, kā arī īstenot Krimas okupāciju un atbalsta sniegšanu nelikumīgajiem bruņotajiem formējumiem Ukrainas austrumos. Krievijas prognozējamību neviņo arī 2020. gada jūnijā pieņemtie Krievijas Konstitūcijas grozījumi, kas paredz tās pārākumu pār Krievijas starptautiskajām saistībām.

Pēdējo gadu laikā ir pieaugušas Ķīnas ambīcijas spēlēt nozīmīgu lomu diplomātisko, ekonomisko, drošības, klimata un citu globāla mēroga jautājumu risināšanā. Starptautiski Ķīna sevi pozicionē kā multilaterālisma piekritēju, starptautiskās sistēmas aizstāvi un palīdzības donoru, aicinot uz lielāku solidaritāti un sadarbību starpvalstu attiecībās. Taču vienlaikus Ķīna cenšas pārveidot un mainīt starptautiskās struktūras un normas, padarot tās atbilstošākas savām vērtībām un pasaules skatījumam. Ķīna izmanto valstu suverenitātes un drošības argumentus, lai mazinātu starptautisko cilvēktiesību mehānismu iespējas pārbaudīt un novērst iespējamus cilvēktiesību pārkāpumus. Interneta pārvaldes jomā Ķīnā popularizē risinājumus, kas dotu lielāku kontroli valstīm pār interneta lietotāju aktivitāti un tiem pieejamo saturu.

Stratēģiskā sāncensība starp ASV un Ķīnu kļūst arvien plašāka un intensīvāka, aptverot pārmetumus Covid-19 pandēmijas kontekstā, savstarpēju tirdzniecības tarifu ieviešanu, tehnoloģisko sāncensību un asu kritiku par Ķīnas rīcību Honkongā, cilvēktiesību stāvokli Sjindzjaņā un tās politiku iepretim Taivānai un Dienvidķīnas jūrā.

Vienlaikus ar Ķīnas ietekmes nostiprināšanos Āzijas un Klusā okeāna reģionā jāatzīmē arvien pieaugošā Indijas reģionālā loma. Mainīgā varas un ietekmes dinamika izpaužas virknē saspīlējuma situāciju kā uz Indijas un Ķīnas robežas Himalajos, tā Indijas un Pakistānas starpā Kašmirā, tā arī pieaugošajā spriedzē abpus Taivānas šaurumam, kā arī Ziemeļkorejas kodolbruņojuma jautājumā. Reģiona drošības kontekstā pozitīva dinamika vērojama Afganistānas miera procesā. NATO ir paziņojusi par pakāpenisku *Resolute Support* misijas un starptautiskās militārās klātbūtnes Afganistānā samazināšanu. Vienlaikus bažas rada augstais vardarbības līmenis valstī.

Ir pieaudzis saspīlējums Vidusjūras austrumu reģionā, saasinoties konfliktam starp Turciju un Grieķiju, kā arī Turciju un Kipru par tiesībām veikt ogļūdeņražu atradņu izpēti. Konflikta pamatā ir gadiem ilgušās domstarpības par jūras robežu, kā arī neatrisinātais Kipras jautājums. Latvija sadarbībā ar ES partnervalstīm un Turciju ir iesaistījusies Eiropas Savienības centienos panākt spriedzes mazināšanu reģionā.

Dienvidkaukāza reģionā notika konflikta eskalācija Kalnu Karabahā. Starp armēņu un azerbaidžāņu bruņotajiem spēkiem noritēja intensīva karadarbība, kurā cieta arī civiliedzīvotāji. Līdz ar trīspusēju vienošanos starp Armēniju, Azerbaidžāni un Krieviju, kā arī Turcijas iesaistīšanos uz šo brīdi ir panākta uguns pārtraukšana un apstādināta konflikta tālāka eskalācija. Vienlaikus tā ievērojami mainījusi spēku samēru Dienvidkaukāza reģionā. Armēnijai un Azerbaidžānai sadarbībā ar starptautisko sabiedrību jāturpina meklēt risinājums Kalnu Karabahas statusa jautājumā. Eiropas Savienība uzsver nepieciešamību pusēm Kalnu Karabahas statusa risinājumu rast EDSO Minskas grupas dialoga ietvaros.

Tuvo Austrumu reģionā jaunu dinamiku miera panākšanas procesā ieviesa ilgi gaidītā ASV Tuvo Austrumu Miera plāna publiskošana uz tuvojošos ASV prezidenta vēlēšanu fona,

kā rezultātā Apvienotie Arābu Emirāti, Bahreina, Sudāna un Maroka spēruši vēsturisku soli attiecību normalizācijas virzienā ar Izraēlu. Latvija atbalstīja šo iniciatīvu, jo tai ir potenciāls sniegt ieguldījumu Izraēlas un arābu valstu dialogā, un tā apturēja Izraēlas plānoto Rietumkrasta teritoriju aneksiju, kas vēl vairāk apgrūtinātu Tuvo Austrumu Miera procesu.

Gada sākumā izveidojās īpaši saspringta situācija ASV un Irānas attiecībās, kam joprojām ir ietekme uz visa Līča valstu reģiona drošību un stabilitāti. Šādos apstākļos ir būtiski turpināt starptautisko dialogu par samilzušajām problēmām reģionā un Visaptverošo Rīcības plānu jeb JCPOA kā uz noteikumiem balstītās starptautiskās sistēmas pūļu rezultātu.

Vienlaicīgi Covid-19 izplatība un Krievijas–Saūda Arābijas naftas cenu karš pakļāva Līča valstu ekonomiku divkāršam triecienam gan veselības aprūpes sistēmai, gan ekonomikai rekordlielā naftas cenu krituma dēļ. Noticis arī saasinājums Lībijas konfliktā, kur saduras reģionālo un starptautisko lielvaru atšķirīgās intereses. Krievijas loma Sīrijā un augošā mijiedarbība starp konfliktiem Sīrijā un Lībijā vēl vairāk destabilizē situāciju un rada labvēlīgu augsni dažādiem teroristiskiem grupējumiem, tostarp ISIL. Tādēļ ir būtiski nostiprināt panākto progresu, pārtraukt ārvalstu iejaukšanos, tai skaitā ievērot ANO noteikto ieroču embargo, un spert konkrētus soļus politiskā risinājuma virzienā, mazinot saspīlējuma un radikalizācijas attīstības iespējas.

Iepriekš aplūkoti konflikti un Covid-19 izplatība turpina pasliktināt humanitāro un cilvēktiesību stāvokli Līča valstu reģionā. Jemenā aizvien turpinās pasaulē lielākā humanitārā krīze. Lībijā turpinās civiliedzīvotāju ciešanas, līdzīga situācija ir Sīrijā. Tāpēc brīva humānās palīdzības piekļuve civiliedzīvotājiem ir jo īpaši būtiska.

Pandēmija ir atstājusi būtisku ietekmi arī uz Āfrikas kontinenta sociālekonomisko izaugsmi. Ir paredzams, ka tā veicinās jau tā pastāvošo nevienlīdzību gan starp valstīm, gan to iekšienē, vēl vairāk pasliktinot situāciju Eiropas Savienībai kritiskajā drošības un migrācijas jomā. Arī Āfrikas valstis saskaras ar papildus izaicinājumiem gan veselības, gan ekonomikas jomā. Tā kā Āfrikas valstīm nav pieejamu līdzekļu ekonomisko seku, tostarp straujā darbavietu zuduma, mazināšanai, kontinentam būs vajadzīgs starptautisks atbalsts, lai novērstu dažādu sabiedrības grupu, it īpaši jauniešu, radikalizācijas draudus. Šo valstu ekonomikas atveseļošanās ātrumu negatīvi ietekmē arī to augstais parādu līmenis. Lai atvieglotu Āfrikas valstu cīņu ar pandēmijas izraisītajām sekām un turpinātu to tiekšanos uz ANO Ilgtermiņa attīstības mērķu sasniegšanu, ir uzsāktas diskusijas par Āfrikas valstu parādu ilgtspēju un atvieglojumiem gan Eiropas Savienības un to dalībvalstu vidū, gan G20, Starptautiskā Valūtas fonda, Pasaules bankas un citos formātos.

Latīņamerikā Venecuēla jau ilgstoši atrodas smagā politiskās, ekonomiskās un humanitārās krīzes situācijā un ir lielākais nestabilitātes faktors Latīņamerikā kopumā. Godīgas, caurskatāmās un uz demokrātiskiem standartiem balstītas prezidenta un Nacionālās asamblejas vēlēšanas palīdzētu Venecuēlai pārvarēt ilgstošo politisko strupceļu un būtu svarīgs pagrieziena punkts valsts izejai no ilgstošās lejupslīdes.

Covid-19 ietekme uz multilaterālismu

Covid-19 krīze ir parādījusi daudzpusējās sistēmas potenciālu un priekšrocības, starptautiskajām organizācijām pūloties panākt solidarū pieeju cīņā ar vīrusa radītajām sekām. Vienlaikus šī krīze apliecinājusi, ka tādām globālajām organizācijām kā ANO un Pasaules Veselības organizācijai (PVO) ir jāveic reformas to efektivitātes palielināšanai.

Krīze apliecināja, ka daudzpusējā diplomātija ir būtisks pamatelements globālā sadarbībā, īpaši veselības aizsardzības jomā. Vienlaikus izgaismojās realitāte, ka starptautiskās sabiedrības gaidas kopumā ir lielākas par pašreizējām PVO spējām atbalstīt valstis spēcīgu veselības sistēmu veidošanā, neatstājot nevienu novārtā pandēmijas laikā. Tradicionāli PVO loma atbalsta sniegšanā ir saistīta ar ārkārtas atbalstu visneaizsargātākajām valstīm, tostarp, novirzot brīvprātīgās dalībvalstu iemaksas. Arī Latvija, atbalstot PVO mandātu, pandēmijas pirmajos mēnešos iemaksāja 100 000 EUR PVO pārvaldītajā Covid-19 gatavības un reaģēšanas plāna fondā. PVO nākotnes izredzes ilgtermiņā efektīvi īstenot savu

plašo mandātu būs atkarīgas no reformu īstenošanas šajā organizācijā un adekvāta finansējuma. Šobrīd uzsāktas iekšējās sarunas, kurās 194 PVO dalībvalstis vienosies par reformu virzieniem un risinājumiem. Sagaidām, ka Eiropas Savienība uzņemsies vadošu lomu reformu procesā, tādējādi nodrošinot, ka Eiropas Savienības, tai skaitā Latvijas, intereses tiek maksimāli ievērotas PVO reformās. Šajā darbā Latvija aktīvi iesaistās, Ārlietu ministrijai un tās diplomātiskajai pārstāvniecībai Ženēvā cieši sadarbojoties ar Veselības ministriju.

Covid-19 krīze atkārtoti izgaismoja arī ANO efektivitātes trūkumus. Pandēmijai strauji izplatoties, ANO ģenerālsekretāra aicinājums pārtraukt pasaules konfliktus un koncentrēties uz cīņu ar Covid-19 vīrusu netika īstenots, jo pastāvīgās ANO Drošības padomes dalībvalstis nespēja vienoties par rezolūcijas tekstu. ANO darbā dominēja lielvalstu dažādās intereses – ASV un Ķīnas savstarpējo attiecību dinamika apgrūtināja ANO lēmumu pieņemšanu pandēmijas izplatības un seku novēršanas koordinēšanai, savukārt Krievija rosināja atcelt vai mīkstināt visas starptautiskās sankcijas, aizbildinoties ar rūpēm par humanitārās palīdzības sniegšanu pandēmijas laikā. Sankciju jautājums skaidri parādīja, ka pandēmija tiek izmantota ģeopolitisku mērķu sasniegšanai, tāpēc Latvija aktīvi līdzdarbojās kopā ar Eiropas Savienības valstīm, uzsvērdama jau esošos ANO un ES sankciju izņēmumus humanitārajiem mērķiem, kas attiecināmi arī cīņā ar Covid-19 vīrusu. Latvija turpinās iestāties par ANO Drošības padomes reformu, lai paplašinātu gan pastāvīgo, gan nepastāvīgo dalībvalstu skaitu līdzvērtīgākas pasaules reģionu, tostarp Latīņamerikas, Āzijas, Āfrikas, pārstāvības nodrošināšanai. Padomes nepastāvīgo dalībvalstu kategorijā vismaz viena papildus vieta būtu jāparedz ANO Austrumeiropas valstu grupai, kurā ir Latvija.

Neraugoties uz pandēmijas izraisītajām darba organizācijas grūtībām ANO, Latvija ir bijusi aktīva šajā organizācijā. Jau trešo reizi kļūstot par ANO Ekonomisko un sociālo lietu padomes (ECOSOC) dalībvalsti, Latvijas diplomāti veda sarunas starp ANO dalībvalstīm par ANO starpvaldību secinājumiem un rekomendācijām attīstības finansēšanas jomā, un šajā jomā izdevās panākt visām ANO dalībvalstīm pieņemamus secinājumus, kas ir pirmā universālā vienošanās kopīgai rīcībai, lai finansētu Covid-19 tūlītējo seku risināšanu un veicinātu ilgtermiņa atveseļošanu.

Vērtību pretnostatījums digitālajā pasaulē

Viens no galvenajiem jautājumiem starptautiskajās attiecībās mūsdienās ir cīņa par vērtībām un ietekmi digitālajā pasaulē. Nedaudzas tehnoloģiju kompānijas, kurām ir liela un nepārskatāma ietekme pār informācijas plūsmām, nespēj savās digitālajās platformās izskaust naida runu un masveida apzinātu vai netīšu cilvēku maldināšanu. Tas rada sabiedrību un starptautiskās kārtības destabilizācijas un pat vardarbības un karu riskus reālajā pasaulē.

Atsevišķas valstis tiecas pēc arvien lielākas kontroles pār digitālo pasauli. Tas izpaužas ne tikai informācijas brīvības apspiešanā, kuras piemēri sniedzas no pieaugošās cenzūras un novērošanas līdz interneta bloķēšanai. Arvien aktīvāk dezinformācija un ietekmēšanas operācijas tiek izmantotas starptautiskajās attiecībās, lai diskreditētu un destabilizētu citas, īpaši demokrātiskās, valstis. Eiropas Komisijas un Eiropas Savienības Augstā pārstāvja ārlietās un drošības politikas jautājumā „Ar Covid-19 saistītās dezinformācijas apkarošana, pamatojoties uz faktiem” secināts, ka Covid-19 pandēmijas sakarā vairākas valstis, īpaši Krievija un Ķīna, ne tikai aktīvi centās ietekmēt starptautiskās sabiedrības viedokli sev labvēlīgā veidā, bet arī izvērta ietekmēšanas operācijas un dezinformācijas kampaņas pret Eiropas Savienību un citur pasaulē.

Ar savu aktīvo darbību Eiropas Savienībā, ANO un citos formātos Latvija ir kļuvusi starptautiski atpazīstama kā viena no valstīm, kas aktīvi meklē risinājumus dezinformācijai un citiem izaicinājumiem digitālajā vidē, balstoties tādās atvērtās sabiedrības vērtībās kā vārda un interneta brīvība.

Latvija turpina atspēkot un vērst starptautisko uzmanību uz Krievijas izplatīto dezinformāciju. Krievijas revizionistiskā pieeja vēstures jautājumiem īpaši aktīvi izpaudās

75. gadadienas kopš Otrā pasaules kara beigām kontekstā. Publiskajā telpā tika paustas sagrozītas vēstures notikumu interpretācijas, kas attaisno vai mazina padomju totalitārā režīma noziegumus un noliedz Baltijas valstu okupāciju. Krievijas jaunais Molotova–Ribentropa pakta traktējums nav vērsts tikai pret Baltijas valstīm, bet iekļaujas kopējā Rietumu valstu šķelšanas un diskreditācijas kampaņā. Ārlietu ministrija reaģēja, sniedzot faktos balstītu informāciju par Latvijas vēsturi un vēršot starptautiskās sabiedrības uzmanību uz Krievijas propagandas un dezinformācijas kampaņām. Svarīgu lomu spēlēja skaidrā un vienotā Baltijas valstu komunikācija par vēstures jautājumiem, tostarp trīs valstu prezidentu un parlamentu ārlietu komisiju paziņojumi. Tāpat Saeima ir pieņēmusi divus paziņojumus – “Par Latvijas Republikas okupācijas 80.gadskārtu un Otrā pasaules kara vēstures sagrozīšanas nepieņemamību un “Par Otrā pasaules kara beigu 75. gadadienu un visaptverošas izpratnes veidošanas nepieciešamību Eiropā un pasaulē”.

Viena no Latvijas prioritātēm ir stiprināt Eiropas Savienības un transatlantisko partneru noturību pret dezinformāciju un ietekmēšanas operācijām, tai skaitā spēju atklāt, analizēt un atspēkot ārējās dezinformācijas un ietekmēšanas kampaņas. Latvija sniedz praktisku ieguldījumu Eiropas Savienības Austrumu Stratēģiskās komunikācijas operatīvās grupas darbā, kura atklāj un veicina izpratni par Krievijas dezinformācijas aktivitātēm. Latvija iestājas arī par ciešāku sadarbību starp Eiropas Savienību, NATO un citiem starptautiskajiem partneriem gan praktiskā līmenī, gan aizstāvot starptautiski kopīgās vērtības un principus.

Pateicoties arī Latvijas pūlēm, ir panākta kopīga izpratne Eiropas Savienībā par nepieciešamību definēt tiešsaistes platformu pienākumus attiecībā uz dezinformāciju, vienlaikus pasargājot lietotājus no nepamatotiem vārda brīvības ierobežojumiem un privātuma pārkāpumiem. Būtisko progresu ceļā uz šo mērķi atspoguļo Eiropas Demokrātijas rīcības plāns: tajā ir iezīmēti konkrēti pasākumi, lai stiprinātu neatkarīgos medijus un vēlēšanu drošību Eiropas Savienībā, kā arī izvirzīta pamattiesībās balstīta pieeja dezinformācijas apkarošanai. Plāns saiknē ar decembrī publiskoto Eiropas Komisijas Digitālo pakalpojumu tiesību akta priekšlikumu liek pamatus Eiropas Savienības mēroga regulējuma ietvarā dezinformācijas ierobežošanai tiešsaistē.

Latvija sekmē dezinformācijas izaicinājuma risināšanu starptautiskajās organizācijās. Šovasar ANO Ģenerālajā Asamblejā Latvija virzīja globālo aicinājumu vērsties pret dezinformācijas izplatīšanu, nepatiesas vai sagrozītas informācijas tīšu izstrādi un izplatīšanu Covid-19 krīzes laikā jeb infodēmiju. Tā bija pirmā šāda veida Latvijas iniciatīva ANO sistēmā, kuru intensīva diplomātu lobija rezultātā atbalstīja 130 no 193 ANO dalībvalstīm.

Daudzpusējie formāti un starptautiskais tiesiskums

Multilaterālisma jeb starptautiskajās tiesībās balstītas daudzpusējās diplomātijas stiprināšana ir viena no Latvijas ārpolitikas pamatinteresēm. 2020. gadā apritēja 75 gadi, kopš globālā multilaterālisma ietvara – ANO dibināšanas, kas tika atzīmēti arī Latvijā. Šīs gadadienas zīmē no jauna tika apstiprināta apņemšanās ievērot ANO vērtības un principus un atbalstīt efektīvu multilaterālismu.

Starptautiskā un nacionālā līmenī Ārlietu ministrija vada un koordinē Latvijas gatavošanos vēlēšanām ANO Drošības padomē, uz nepastāvīgās dalībvalsts vietu termiņam no 2026. gada līdz 2027. gadam. Turpinās diplomātiskais darbs atbalsta gūšanai, stiprinot diplomātiskās attiecības ar ANO valstīm dažādos reģionos, plānojot un attīstot Latvijas diplomātisko pārstāvību. ANO Drošības padomes dalībvalsts statuss būs ieguvums Latvijas drošībai, un Latvija spēs būt nozīmīga Baltijas un Ziemeļvalstu reģiona balss šajā ANO institūcijā. Vēlme kļūt par ANO Drošības padomes dalībvalsti ir arī skaidrs vēstījums Latvijas stratēģiskajiem partneriem par mūsu gatavību ieguldīt eiroatlantisko interešu, tiesiskumā balstītas starptautiskās sistēmas un demokrātisko vērtību aizstāvībā.

Latvija, turpinot piedalīties ANO īstenotajās starptautiskajās operācijās un miera misijās, kā arī stiprinot attīstības sadarbības atbalstu ārpus tradicionālajiem reģioniem, veicinās savas lomas pieaugumu ANO un vienlaikus arī palielinās izredzes tikt ievēlētai ANO

Drošības padomē. Latvija ar attīstības sadarbības instrumentiem, izmantojot divpusējās un daudzpusējās sadarbības mehānismus, sniedz tiešu ieguldījumu partnervalstu ilgtspējīgā un demokrātiskā attīstībā, kā arī tiecas papildināt Latvijas ieguldījumu globālu izaicinājumu risināšanā. Ārlietu ministrija ir virzījusi Latvijas ekspertu kandidatūras dažādās starptautiskajās organizācijās, tostarp ANO Starptautisko tiesību komisijā 2023.-2027. gada termiņam.

Vārda brīvības nodrošināšana ir būtisks priekšnoteikums sabiedrības attīstībai un starptautiskajai drošībai. Latvija kā viena no vadošajām valstīm iesaistījusi Mediju brīvības koalīcijā, kuras ietvaros vērsusi starptautiskās sabiedrības uzmanību uz smagiem pārkāpumiem pret žurnālistiem, tai skaitā saistībā ar uzbrukumiem mediju brīvībai Baltkrievijā prezidenta vēlēšanu kontekstā. Latvija aktīvi turpinājusi darbu līdzīgi domājošo valstu grupā, kuras apvienojušās Francijas un Vācijas izveidotajā Multilaterālisma stiprināšanas aliansē, aicinot ANO valstis pievērst pastiprinātu uzmanību informācijas drošības jautājumiem.

UNESCO ietvaros Latvija guvusi pozitīvu atpazīstamību mediju brīvības, žurnālistu drošības un medijpratības jomās. Latvija tika atkārtoti ievēlēta uz turpmākajiem četriem gadiem UNESCO Starptautiskās programmas komunikācijas attīstībai starpvaldību padomē. Ārlietu ministrija arī sniegusi atbalstu aktuālo Latvijas nomināciju UNESCO Pasaules kultūras mantojuma sarakstā virzībai. 2020. gadā Latvija UNESCO Pasaules mantojuma sarakstam nominēja un tādējādi uzsāka virzību Grobiņas arheoloģiskā ansambļa nominācijas izskatīšanai UNESCO atbildīgajā komitejā. Nākamgad plānota arī Kuldīgas vecpilsētas kā pēdējās saglabājušās liecības par Kurzemes un Zemgales hercogistes laiku no 16. līdz 18. gadsimtam nominācijas iesniegšana iekļaušanai UNESCO Pasaules mantojuma sarakstā.

Viena no Latvijas ārpolitikas prioritātēm cilvēktiesību jomā ir dzimumu līdztiesības veicināšana. Svarīgs solis Latvijas ārpolitikas interešu īstenošanā un starptautiskās atpazīstamības veicināšanai ir Latvijas ievēlēšana ANO Sieviešu statusa komisijā darbības termiņam no 2021. līdz 2025. gadam. Ieviešot ANO rezolūciju “Sievietes, miers un drošība”, Ministru kabinets 2020. gada jūlijā apstiprināja Ārlietu ministrijas vadībā un starpinstitūciju sadarbībā izstrādāto Latvijas Nacionālo rīcības plānu. Turpmāko piecu gadu laikā ciešā sadarbībā ar nevalstiskajām organizācijām, pilsonisko sabiedrību un ārvalstu partneriem Ārlietu ministrija koordinēs rīcības plāna ieviešanu, kura galvenie virzieni ir sabiedrības izpratnes veicināšana, apmācības, kā arī dalīšanās Latvijas pieredzē un zināšanās ar partnervalstīm, tai skaitā attīstības sadarbības politikas ietvarā. Latvija aizvadītajā gadā ir pievienojusies Kanādas vadītajai “Sievietes, miers un drošība” draugu grupai ANO ietvaros, lai kopā ar līdzīgi domājošiem partneriem virzītu šos mērķus arī globālā mērogā.

Lai veicinātu tiesības uz reliģijas un ticības brīvības aizsardzību visā pasaulē 2020. gada februārī Latvija kļuva par vienu no Starptautiskās reliģijas brīvības alianses dibinātājvalstīm. Latvijas dalība šajā aliansē ir arī svarīgs solis stratēģiskās partnerības ar ASV stiprināšanai. Iniciatīvas ietvaros Latvija virzīja alianses dalībvalstu kopīgu deklarāciju par reliģijas brīvības pārkāpumiem Baltkrievijā šī gada septembrī, kad varasiestādes liedza Baltkrievijā atgriezties tās pilsonim, Minskas–Mogiļevas arhibīskapam Tadeušam Kondrusevičam.

2020. gada decembrī pēc ilgām diskusijām un ar Latvijas atbalstu tika apstiprināts ES Globālais cilvēktiesību sankciju režīms, kas papildinās līdz šim esošos konkrētām valstīm piesaistītos sankciju režīmus. Šis režīms dos nepieciešamos ārpolitiskos instrumentus, lai Eiropas Savienība un tās dalībvalstis varētu vēl efektīvāk īstenot to stratēģiskos mērķus, iestājoties par cilvēktiesību ievērošanu visā pasaulē un neatkarīgi no pārkāpēju valstspiederības. Tas ļaus vērst sankcijas pret fiziskām un juridiskām personām, kas ir iesaistītas nopietnos cilvēktiesību pārkāpumos, kā arī sankcijas varēs tikt noteiktas pret personām, kas sadarbojas ar šiem pārkāpējiem. Tādējādi cilvēktiesību pārkāpējiem un to atbalstītājiem varēs tikt liegta iecelšana Eiropas Savienībā un visi to līdzekļi Eiropas Savienības jurisdikcijā tiktu iesaldēti. Tāpat visām personām Eiropas Savienībā tiks liegta

sadarbība ar šiem pārķāpējiem. Ņemot vērā nesen veikto Latvijas finanšu sistēmas reformu, Latvijas normatīvie akti pilnībā atbilst visām prasībām, lai šo jauno sankciju režīmu varētu efektīvi piemērot arī Latvijā.

Nozīmīga Latvijas ārpolitikas sastāvdaļa turpina būt Latvijas sabiedrības saliedētības politikas skaidrošana starptautiskajiem partneriem. Šīs politikas neatņemama sastāvdaļa ir valsts valodas stiprināšana, kas tikusi sekmīgi īstenota izglītības reformas ietvaros. 2020. gadā savu vērtējumu par reformu sniedza Eiropas Padomes Venēcijas komisija. Venēcijas komisijas Viedoklī ir atspoguļots Latvijas vēsturiskais konteksts, okupācijas fakts, PSRS īstenotā rusifikācijas un izglītības segregācijas politika, kā arī pausts konceptuāls atbalsts izglītības reformai un tās leģitīmajam mērķim – valsts valodas prasmju stiprināšanai.

Attīstības sadarbība

Covid-19 krīzes tiešās un netiešās sekas un ietekme uz globālo attīstību, tostarp Dienaskārtības 2030 un ilgtspējīgas attīstības mērķu izpildi, šobrīd nav pilnībā aplēšamas. Daudzās jomās tiks zaudēts iepriekš sasniegtais, tomēr atgūšanās pasākumi sniedz iespēju labot attīstības kursu un sekmēt ilgtspējīgas attīstības un klimata mērķu sasniegšanu.

Latvija kā daļu no kopīgas Eiropas Savienības atbildes uz krīzi 2020. gadā pārorientēja divpusējās attīstības sadarbības finansējumu, lai sniegtu atbalstu ar Covid-19 krīzi saistītu steidzamu jautājumu risināšanai, tai skaitā veselības jomā, Eiropas Savienības Austrumu partnerības un Centrālāzijas partnervalstīm.

Ārlietu ministrija ir izstrādājusi Attīstības sadarbības politikas pamatnostādnes turpmākajiem septiņiem gadiem. Latvija apņemas turpināt sniegt ieguldījumu Dienaskārtības 2030 ieviešanā attīstības valstīs. Ņemot vērā partnervalstu vajadzības, Eiropas Savienības līmenī noteiktos sadarbības virzienus un Latvijas salīdzinošo pieredzi un ekspertīzi, Latvija turpinās sniegt atbalstu partnervalstīm, īstenojot attīstības sadarbību tiesiskuma veicināšanas, publiskās pārvaldes attīstības un tās spēju stiprināšanas, uzņēmējdarbības attīstības, dzimumu līdztiesības, demokrātiskas līdzdalības veicināšanas un pilsoniskās sabiedrības attīstības, izglītības, kā arī klimata pārmaiņu un vides aizsardzības jomās. Tas veicinās ANO Ilgtspējīgas attīstības mērķu sasniegšanu šajās valstīs. Īpaša uzmanība tiks pievērsta digitalizācijai kā attīstības veicinātajam.

Kā ģeogrāfiskas prioritātes atkārtoti savu nozīmi saglabās ES Austrumu partnerības valstis un Centrālāzijas valstis. Īpaša uzmanība tiks veltīta Baltkrievijai, pārskatot Latvijas līdzšinējo sadarbību. Vienlaikus, palielinoties attīstības sadarbības politikas īstenošanai paredzētajam finansējumam, Latvija pirmo reizi kā prioritāti nosaka atbalsta sniegšanu citiem reģioniem – pirmkārt, Āfrikas valstīm. Ievērojot partnervalstu vajadzības un Latvijas sniegtā atbalsta pievienoto vērtību, kā arī ņemot vērā kontinenta izaicinājumus, vajadzības un attīstības perspektīvas un Eiropas Savienības - Āfrikas partnerības aktualitāti, Latvijas iesaiste Āfrikas kontinentā attīstības sadarbībā skatāma caur pieredzes nodošanu mūsdienu izaicinājumu risināšanā tādās jomās kā digitalizācija un klimata pārmaiņas.

Attīstības sadarbības projekti rada iespējas dalīties ar labo praksi un Latvijā izstrādātiem risinājumiem, tai skaitā, pārvaldes, sabiedrības un ekonomikas digitalizācijai. Projektu īstenojamiem paplašinot darbību un plašākai pasaulei demonstrējot Latvijas spējas sekmēt ilgtspējīgu attīstību, tiks sniegts ieguldījums Latvijas kandidatūrai uz ANO Drošības padomi.

Ieguldījums mieram un starptautiskajai drošībai

Terorisms un vardarbīgais ekstrēmisms saglabā savu aktualitāti starptautiskajā dienaskārtībā. Latvijas un tās sabiedroto drošība ir saistīta ar drošības situāciju visā pasaulē, arī ģeogrāfiski šķietami attālos reģionos. Tādēļ Latvijas dalība NATO un Eiropas Savienības misijās un operācijās, kā arī plašākos daudzpusējos formātos ir ne vien apliecinājums Latvijas spējai eksportēt drošību, bet arī ilgtermiņa ieguldījums mūsu pašu drošībai. Covid-19 krīzes rezultātā palielinoties bezdarbam, nevienlīdzībai un citām ekonomiska un sociāla rakstura

sekām pasaulē, pieaug neapmierinātība, ekstrēmu ideju izplatības un radikalizācijas riski, tāpēc būtiska ir starptautiskā sadarbība un vienota rīcība. Latvija pievērš nopietnu uzmanību terorisma novēršanas pasākumiem un aktīvi darbojas radikalizācijas novēršanas un aizdomīgu personu monitoringa jomās. Pretterorisma centrs regulāri organizē izglītojošus seminārus, mācības, kā arī izstrādā jaunas stratēģijas un taktikas radikalizācijas un ekstrēmu ideju izplatības novēršanai.

Latvija ir Starptautiskās koalīcijas ISIL sakāvei dalībvalsts un piedalās ASV vadītajā koalīcijas militārajā operācijā *Inherent Resolve*. Līdz 2020. gada martam Latvijas militārie instruktori Dānijas kontingenta sastāvā apmācīja Irākas drošības spēkus, savukārt, paplašinoties operācijas ģeogrāfiskajam tvērumam, tiek apsvērta klātbūtne operacionālajā štābā Kuveitā.

Finansiāla atbalsta sniegšana vardarbībā cietušām sievietēm un meitenēm Sīrijā ir praktisks apliecinājums Latvijas paustajai nostājai par visstingrāko atbalstu cīņai pret terorismu un atbalstam stabilizācijas pasākumiem reģionā.

Latvija turpina piedalīties ANO, Eiropas Savienības, NATO, EDSO un citu starptautisko organizāciju īstenotajās starptautiskajās militārajās operācijās un civilajās misijās Eiropas austrumos, Tuvajos Austrumos un Āfrikā, sniedzot ieguldījumu starptautiskās drošības stiprināšanā. 2020. gadā gan militārpersonas, gan civilie eksperti no Latvijas piedalījās septiņās starptautiskajās misijās un operācijās. Latvijas militārpersonas nosūtītas NATO padomdevēja un apmācību misijā *Resolute Support* Afganistānā. Latvija turpinās atbalstīt Irāku, pievienojoties NATO misijai Irākā Dānijas kontingenta sastāvā ar vienību, kuras galvenais uzdevums būs spēku aizsardzība, fokusējoties uz drošas pārvietošanās nodrošināšanu. Latvija piedalās arī ANO daudzpusējā integrētajā stabilizācijas misijā Mali (*MINUSMA*), ES apmācības misijā Mali (*EUTM Mali*) un ES operācijā Vidusjūrā (*EUNAVFOR MED Iriini*). Savukārt Latvijas civilie eksperti piedalās ES Padomdevēja misijā Ukrainā (*EUAM Ukraine*), ES Novērošanas misijā Gruzijā (*EUMM Georgia*) un EDSO Speciālajā novērošanas misijā Ukrainā (*OSCE SMM Ukraine*).

Saeima ir arī akceptējusi Latvijas karavīru atgriešanos starptautiskajā operācijā Kosovā, jeb KFOR. Latvijas dalība plānota ar kājnieku rotu, kas ne vien dos ieguldījumu KFOR uzdevumu izpildē, bet arī pilnveidos Latvijas karavīru iemaņas taktiskajā sadarbībā un savienojamībā ar sabiedrotajiem, pildot uzdevumus operāciju rajonos.

2020. gadā Latvija noslēdza savu prezidentūru Vasenāras vienošanās par konvencionālo ieroču un divējāda lietojuma preču un tehnoloģiju eksporta kontroli Ekspertu grupā. Prezidentūra ir veicinājusi Latvijas starptautisko atpazīstamību un ekspertīzi starptautiskās drošības un eksporta kontroles jautājumos, kā arī kalpojusi par paraugu Latvijas spējai prezidēt tehniski niansētā darba grupā, kura prasa gan specifiskas zināšanas par konvencionālajiem ieročiem un divējāda lietojuma precēm un tehnoloģijām, gan izpratni par noteikumos balstīto starptautisko kārtību.

Latvija Eiropā

2020. gadā tika panākti būtiski lēmumi – pieņemts Eiropas Savienības daudzgadu budžets 2021.-2027. gadam un apstiprināts ES Atvēršanas instruments, kā arī noslēgta vienošanās par Apvienotās Karalistes izstāšanos no Eiropas Savienības un vienošanās par Eiropas Savienības un Apvienotās Karalistes nākotnes attiecībām no 2021. gada 1. janvāra. Pēc ilgstošām izstāšanās sarunām un sarunām par nākotnes attiecībām ir panākta sakārtota Apvienotās Karalistes izstāšanās no Eiropas Savienības un nodrošināta laba bāze ciešu nākotnes attiecību veidošanai. Tāpat pēc ilgstošām un intensīvām sarunām vairāku gadu garumā un Eiropas Savienības valstu un valdību vadītāju smagām sarunām tika pieņemts vēsturisks lēmums – līdz 2027. gadam dalībvalstu ekonomikās Eiropas Savienība kopumā

investēs 1,85 triljonus eiro. Vienošanās paredz Eiropas Savienības daudzgadu budžeta apjomu 1,07 triljonu eiro un ES Atveseļošanas instrumenta finansējumu 750 miljardu eiro apmērā. Tuvāko septiņu gadu laikā Latvija grantos varētu saņemt gandrīz 10,5 miljardus eiro Eiropas Savienības finansiāla atbalsta, kas ir 39% pieaugums, salīdzinot ar 2014.-2020. gada periodu. Jāņem vērā, ka Apvienotās Karalistes izstāšanās dēļ Eiropas Savienības daudzgadu budžeta kopapjoms ir objektīvi mazāks. Latvijas loma sarunu procesā un kompromisa rašanā bija nozīmīga, lai tiktu pieņemti Latvijai un visai Eiropas Savienībai nozīmīgi lēmumi.

Eiropas Savienība arī saskārās ar izaicinājumiem, un tos iespējams iedalīt trīs blokos: darba un lēmumu pieņemšanas nodrošināšana jaunajos apstākļos; koordinācija attiecībā uz vīrusa izplatības ierobežošanu, tai skaitā vakcīnu jomā; kā arī rīcība ekonomikas atveseļošanai pēc krīzes.

Eiropas Savienības ietvaros turpinājās intensīvas diskusijas par klimata jautājumiem un mērķi līdz 2050. gadam sasniegt klimatneitralitāti, digitālajiem jautājumiem, Vienotā tirgus attīstību, migrācijas risinājumiem, kā arī vērtībām un tiesiskumu. Arī šajās jomās pandēmija izgaismoja jau zināmos trūkumus, tāpēc ar lielu sparū sākas diskusijas par Eiropas stratēģisko autonomiju un suverenitāti – ne tikai, lai nodrošinātu sabiedrību ar medicīnas precēm un iekārtām, bet arī, lai rūpnieciski un tehnoloģiski varētu attīstīties bez atkarības no trešajām valstīm. Šie jautājumi noteikti būs Eiropas nākotnes konferences diskusiju centrā.

Pandēmijas uzliesmojums Eiropā bija nopietns pārbaudījums Eiropas Savienības vienotībai un funkcionalitātei. Klātienē sanāksmes nenotika, un nepastāvēja vienota izpratne par vīrusa ierobežošanas iespējām, tāpēc plaši tika ieviesti vienpusēji dalībvalstu lēmumi gan par kustības ierobežošanu un slēgšanu, gan par medicīnas preču eksporta un tranzīta ierobežošanu. Dalībvalstu sadarbība un koordinācija uzlabojās, kad tika izstrādātas Eiropas Komisijas rekomendācijas, kuras palīdzēja atjaunot preču plūsmu Vienotajā tirgū un personu kustību Šengenas telpā. Eiropas Savienības diskusijas pārcēlās uz virtuālo vidi, bet daudzi būtiski lēmumi tika saskaņoti ar rakstiskajām procedūrām.

Tajā pašā laikā Eiropas Savienība spēja ne tikai veikt liela apjoma iedzīvotāju repatriāciju no trešajām valstīm, bet arī pieņemt būtiskus lēmumus, kuri atviegloja valstu ekonomisko situāciju – ir atviegloti valsts atbalsta noteikumi, atcelti ierobežojumi valsts budžeta deficītam, kā arī pieņemts daudzgadu budžets un ES Atveseļošanas instruments. Tāpat Eiropas Komisija ir noslēgusi līgumus ar Covid-19 vakcīnu izstrādātājiem, lai nodrošinātu, ka Eiropas Savienības valstu iedzīvotāji potenciālās vakcīnas saņem laicīgi un pietiekamā skaitā. Latvija ir pieteikusi nepieciešamās vakcīnu devas Eiropas Savienības izveidotā vakcīnu “portfeļa” ietvaros. Līdz ar to arī Latvijas iedzīvotājiem veiksmīgi reģistrēto vakcīnu pieejamība tiek nodrošināta vienlaicīgi ar pārējām Eiropas Savienības dalībvalstīm.

Attiecības ar Apvienoto Karalisti

2020. gads bija būtisks pagrieziena punkts Eiropas Savienības un Apvienotās Karalistes attiecībās – 2020. gada 1. februārī Apvienotā Karaliste pēc gandrīz 50 gadu dalības Eiropas Savienībā izstājās no tās. Svarīgi, ka tika panākta vienošanās par Izstāšanās līgumu, un Apvienotās Karalistes izstāšanās no Eiropas Savienības notika sakārtoti. Izstāšanās līgums saglabā tiesības Eiropas Savienības pilsoņiem, kuri līdz 2020. gada 31. decembrim ir legāli uzturējušies Apvienotajā Karalistē un būs reģistrējušies pagaidu vai pastāvīgā iedzīvotāja statusam, turpināt tur uzturēties, strādāt un studēt uz tādiem pašiem noteikumiem kā līdz šim. Ņemot vērā ievērojamo Latvijas diasporu Apvienotajā Karalistē, rūpīgi sekosim lai pilnībā tiktu īstenotas Izstāšanās līgumā paredzētās tiesības.

Otrs būtisks lēmums nāca gada nogalē, kad pēc ļoti smagām un garām sarunām tika panākta vienošanās par Eiropas Savienības un Apvienotās Karalistes nākotnes attiecībām no 2021. gada 1. janvāra. Šīs vienošanās pamatā ir ne tikai apjomīgākais Eiropas Savienības tirdzniecības līgums ar kādu trešo valsti – bez tarifiem un kvotām visām precēm, bet arī cieša sadarbība sociālās drošības koordinācijā, tiesiskajos jautājumos un citās jomās, kas ir labs pamats ciešu un visaptverošu attiecību veidošanai ar Apvienoto Karalisti arī nākotnē.

Apvienotā Karaliste arī pēc izstāšanās no Eiropas Savienības joprojām būs nozīmīgs Latvijas un Eiropas Savienības sabiedrotais un partneris. Apvienotā Karaliste ir Latvijas stratēģiskais partneris un līdzīgi domājoša valsts, ar kuru sadarbojamies arī ārējās attiecībās, drošībā un aizsardzībā. Īpaši jāuzsver militāro un civilo spēju attīstība, noturības stiprināšanā pret hibrīdo apdraudējumu un sankciju politikas koordinācija. Svarīgi saglabāt Apvienotās Karalistes lomu NATO un stiprināt NATO un Eiropas Savienības sadarbību.

Eiropas Savienības izaicinājumi un nākotne

2020. gads un Covid-19 radītās krīzes sekas ir ienesušas jaunu dinamiku diskusijā par Eiropas Savienības stratēģisko autonomiju. Būtiski ir paplašinājies diskusijas tvērums. Sākusies kā diskusija par Eiropas Savienības drošības politiku, tā šobrīd jau aptvērusi virkni ekonomikas sektoru, ieskaitot industriālo politiku, ārējo tirdzniecību, finanšu sektoru, enerģētiku, vērtību ķēdes, digitālo un tehnoloģiju nozari un citas jomas. Diskusijai par stratēģisko autonomiju iepriekš minētajās jomās (izņemot KDAP) ir jāstiprina Eiropas Savienības globālā līderības vērtību, tiesiskuma, tirgus atvērtības, klimata politikas jomās un digitālajā sektorā, nepieļaujot negatīvu diskursu attiecībā uz Eiropas Savienības funkcionēšanas pamatprincipiem un vērtībām.

Ņemot vērā to, ka NATO ir arī Eiropas Savienības aizsardzības stūrakmens, diskusijai un izpratnei par stratēģisko autonomiju būtu jāstiprina transatlantiskās attiecības un Eiropas Savienības aizsardzības un drošības spējas kā NATO funkcijas papildinošas, vienlaikus rodot sabalansētu pieeju Eiropas Savienības interešu aizstāvībai un tās noturībai pret dažādu, arī negatīvu, ārējo faktoru ietekmi. Ņemot vērā tendenci Eiropas Savienības stratēģisko autonomiju skatīt arvien plašākā nozaru tvērumā, Ārlietu ministrija ir aicinājusi nozaru ministrijas pievērst šim jautājumam īpašu uzmanību.

Turpinās Eiropas Savienības virzība uz izvirzīto mērķi 2050. gadā kļūt par klimatneitrālu savienību. Eiropas Savienība pieņēma lēmumu, ka siltumnīcefekta gāzu emisiju apjoms līdz 2030. gadam tiks samazināts par vismaz 55%, salīdzinot ar 1990. gadu; līdz šim ambīciju līmenis bija 40% samazinājums. Eiropas Komisijas izstrādātais ietekmes ziņojums par klimata mērķa paaugstināšanu 2030. gadam norāda, ka mērķa paaugstināšana ir praktiski īstenojama, turklāt jāatzīmē, ka šāds lēmums ir būtisks solis, lai reālistiski virzītos uz klimatneitralitātes sasniegšanu 2050. gadā. Šobrīd Latvijas atbildīgo ministriju uzdevums ir aktīvi sekot un veidot Eiropas Savienības klimata politiku Latvijai vēlamā virzienā. Latvija turpinās uzsvērt, ka pārejai uz klimatneitralitāti jābūt maksimāli iekļaujošai un godīgai gan Eiropas Savienības ietvaros, gan attiecībā uz citām pasaules valstīm. ES Zaļais kurss nesīs būtiskas pārmaiņas visās tautsaimniecības nozarēs un dzīvesveidā. Eiropas Komisija šogad jau ir publicējusi pirmās stratēģijas, kas iezīmē pārmaiņu virzienus tādas nozarēs kā lauksaimniecība, enerģētika, energoefektivitātes stiprināšana, bioloģiskās daudzveidības nodrošināšana, aprites ekonomikas tālāka attīstība. Daudzās nozarēs ES Zaļā kursa iniciatīvas ir sagaidāmas tuvāko gadu laikā.

Turpinājās darbs pie Vienotā tirgus padziļināšanas un digitalizācijas, kas ir priekšnosacījums Eiropas Savienības izaugsmei un globālai konkurētspējai. Diemžēl Eiropa joprojām nav digitāli transformējusies un atpaliek globālajā cīņā par līderes lomu digitālajā jomā. Eiropas atbilde ir šogad pieņemtā visaptveroša ES Digitālā stratēģija. Tā paredz veicināt Eiropas Savienības digitālo suverenitāti, proti, atkarības mazināšanu no trešo valstu izstrādātajiem digitālajiem risinājumiem un tehnoloģijām. Darbības virzieni ir skaidri – investīcijas jaunajās tehnoloģijās (5G, mākslīgais intelekts, superdatori/kvantu datori, digitālo datu glabāšana Eiropā, tālāka digitālās infrastruktūras attīstība). Tādos virzienos kā Eiropas līmeņa elektroniskās identifikācijas un elektronisko pakalpojumu risinājumu attīstība Latvija un pārējās Baltijas valstis demonstrē līderību ekspertīzē.

Eiropas Savienība ir digitālo tiesību un regulējuma līdere globālā līmenī, kuras noteiktajiem standartiem seko pārējā pasaule. Eiropai ir jāaglabā šī priekšrocība, vienlaikus neieslīgstot galējībās – digitālās vides pārlietu stingrā regulācijā. Turpinās darbs pie Eiropas

Savienības vienotā tirgus pilnveidošanas un pielāgošanas. 2020. gada 10. martā Eiropas Komisija publicēja vairākus paziņojumus jeb tā saukto Marta pakotni ar mērķi stiprināt Vienoto tirgu. Turpmāka Vienotā tirgus pilnveidošana nenoliedzami sniegs jaunus ieguvumus ne vien Latvijas ekonomikai kopumā, bet arī iedzīvotājiem un uzņēmumiem, tiem brīvi strādājot, studējot, ceļojot, iegādājoties preces un saņemot pakalpojumus citās ES dalībvalstīs, veicot pārrobežu uzņēmējdarbību, un veicinās pāreju uz zaļu un digitālu ekonomiku.

Eiropas Savienība ir vērtību un tiesiskuma savienība, tāpēc ir atklāti jārunā par šiem jautājumiem, jādalās ar pozitīvo pieredzi, bet jābūt arī gataviem uz klausīt kritiku un kopīgi strādāt pie labākajiem risinājumiem tiesiskuma stiprināšanā. Arī 2020. gadā turpinājās Eiropas Savienības centieni tuvināt dalībvalstu interpretāciju par kopīgajām vērtībām un tiesiskumu. Klajā nāca Eiropas Komisijas pirmais tiesiskuma ziņojums. Ziņojumā ir izvērtēti galvenie tiesiskuma elementi visās 27 ES dalībvalstīs un uzrādīti galvenie sasniegumi un izaicinājumi. Tāpat valstu un valdību vadītāji, apstiprinot ES daudzgadu budžetu 2021.–2027. gadam, vienojās, ka Eiropas Savienības finanšu līdzekļu saņemšana tiks saistīta ar likuma varas ievērošanu. Latvija uzsver, ka Eiropas Savienība ir vērtību savienība un tiesiskums jāstiprina dialoga ceļā, kopīgi meklējot risinājumus. Latvijas interesēs ir veicināt Eiropas Savienības vienotību, tādēļ jāizvairās no jebkāda veida polarizācijas. Tiesiskuma jautājumos jābūt juridiskai skaidrībai, ko var nodrošināt arī ES Tiesas iesaiste.

2020. gada nogalē, balstoties uz Komisijas piedāvāto jauno Migrācijas un patvēruma paktu, tika dots jauns impulss Eiropas Savienība diskusijām – par migrācijas jautājumiem. Latvija turpina atbalstīt visaptverošu pieeju migrācijai ar uzvaru uz Eiropas Savienības ārējo robežu efektīvu pārvaldi, cīņu pret cilvēku kontrabandistiem un pastiprinātu sadarbību ar trešajām valstīm. Latvija ir pierādījusi, ka tā var sniegt atbalstu un iesaistīties solidaritātes pasākumos, vienlaikus skaidri uzsverot, ka patvēruma meklētāju pārdalei jābalstās uz brīvprātības principu.

2021. gadā darbu uzsāks Eiropas nākotnes konference, un ir paredzētas plašas diskusijas, kurās iesaistīsies ne tikai Eiropas Savienības institūcijas un dalībvalstu pārstāvji, bet arī nacionālie parlamenti, pilsonisko organizāciju pārstāvji, eksperti un plašs sabiedrības loks. Paredzēts, ka konference noslēgsies 2022. gadā, kad Eiropas Savienības prezidentūru pārņems Francija. Latvijas 2018. gada pilsoņu konsultāciju pieredze rāda, ka Latvijas iedzīvotāji no Eiropas Savienības sagaida praktisku jautājumu risināšanu. Latvija vēlas stiprināt Eiropas Savienības vienotību, veicināt noturību pret dažāda veida izaicinājumiem, kā arī turpināt dzīves līmeņa izlīdzināšanas procesu starp Eiropas Savienības dalībvalstīm. Latvijai ir svarīgi saglabāt un stiprināt līdzšinējos Eiropas Savienības sasniegumus – Vienotā tirgus un Šengenas zonas funkcionēšanu. Vienlaikus ir skaidrs, ka tiks diskutēts par plašākām tēmām, piemēram, Eiropas stratēģiskā autonomija dažādās jomās, kompetenču sadalījumu starp Eiropas Savienību un dalībvalstīm, piemēram, veselības jomā, kā arī plašāka kvalificētā vairākuma balsojuma izmantošanu. Latviju apmierina pašreizējais Eiropas Savienības institucionālais līdzsvars, taču esam gatavi diskutēt par iespējamiem priekšlikumiem, lai stiprinātu Eiropas Savienību un tā labāk strādātu Eiropas iedzīvotāju interesēs.

Covid-19 krīze ir padarījusi par neizbēgamu diskusiju starp Eiropas Savienību un dalībvalstīm par esošo kompetenču sadalījumu veselības jomā. Eiropas Komisijas 11. novembrī publicētais paziņojums par Eiropas veselības savienības veidošanu ir pirmais solis šajā virzienā. Paziņojumā ietverti konkrēti priekšlikumi – stiprināt Eiropas Savienības veselības institūcijas – ECDC (Eiropas Slimību kontroles un profilakses centrs) un EMA (Eiropas Zāļu aģentūra), kā arī krīžu reaģēšanas mehānismus. Latvija par prioritāru uzdevumu uzskata minēto institūciju spēju uzlabošanu. Tāpat jāturpina darbs pie Eiropas Savienības koordinācijas, saskaņotas rīcības un krīzes mehānismu pilnveides. Jāattīsta kritiski nepieciešamo zāļu un medicīniskā aprīkojuma Eiropas Savienības mēroga rezerves, kas pieejamas visām dalībvalstīm, tādejādi pilnveidojot Eiropas Savienības spējas reaģēt uz kritiski nepieciešamo medicīnas preču iztrūkumu dalībvalstīs.

ES drošības un aizsardzības sadarbība

Eiropai ir jāspēj pielāgoties mūsdienu sarežģītajai drošības situācijai un jāuzlabo sava rīcībspēja. Tādēļ Latvija atbalsta Eiropas Savienības civilo un militāro spēju stiprināšanu, kā arī uzsver Eiropas Savienības svarīgo lomu miera un stabilitātes sekmēšanā tās kaimiņu reģionos.

Latvija kopā ar citām valstīm strādā un turpinās strādāt pie tā, lai Eiropas Savienības drošības un aizsardzības centieni papildina, nevis dublē NATO funkcijas. Tāpēc turpinām uzsvērt ciešas ES un NATO sadarbības nepieciešamību. Eiropas Savienības sadarbības ar partnervalstīm un organizācijām aktualitāte pieaug arī globālo izaicinājumu risināšanas kontekstā.

2020. gadā Latvija aktīvi piedalījās Eiropas Savienības Stratēģiskā kompasa izstrādē, kurš iecerēts kā visaptverošas Eiropas Savienības drošības un aizsardzības politikas vadlīnijas. Tāpat Latvija turpina iesaistīties Eiropas Savienības militāro spēju attīstīšanas iniciatīvās, kā ES Pastāvīga strukturēta sadarbība (PESCO) un Eiropas aizsardzības industrijas attīstības programma, kā arī sniedz ieguldījumu Eiropas Savienības misijās un operācijās. Šie ilgtermiņa procesi nezaudēs savu aktualitāti un Latvija tajos aktīvi piedalīsies arī 2021. gadā.

Latvija kļuvusi par 2020. gadā Berlīnē izveidotā Eiropas Civilo krīžu noregulējuma izcilības centra dalībvalsti, tā apliecinot gatavību turpināt stiprināt Latvijas un visas Eiropas Savienības civilo spēju atbilstību un integritāti ar Eiropas Savienības civilo spēju uzdevumiem un Civilā kopējās drošības un aizsardzības politikas pakta mērķiem.

Baltijas un Ziemeļvalstu sadarbība

Latvijas, Lietuvas un Igaunijas ciešā sadarbība 2020. gada pavasarī un vasarā padarīja Baltijas valstis par paraugu citiem Eiropā. Turpinoties Covid-19 pandēmijas krīzei, Baltijas Ministru padomes un Baltijas Asamblejas darbs fokusējās uz ilgtspējīgu pieeju visas Baltijas līmenī, tostarp ierobežojumu un robežšķērsošanas jomā, vajadzības gadījumā esot gataviem atgriezties pie stingrākiem ierobežojošajiem pasākumiem. Baltijas valstu sadarbība pamatā balstījās uz regulāru informācijas apmaiņu un savstarpējo koordināciju par ierobežojumu un pasākumu piemērošanu. Viens no lielākajiem izaicinājumiem Baltijas valstu sadarbībā ir bijis atrast pareizo līdzsvaru starp sabiedrības veselības interesēm un reģiona ekonomikas atveseļošanu. Vienlaicīgi turpinājās Baltijas reģiona drošības un aizsardzības stiprināšana, enerģētikas tirgus un transporta projekta Rail Baltica attīstība.

2020. gadā apritēja 30 gadi kopš pirmās Baltijas valstu un Ziemeļvalstu (NB8) ārlietu ministru sanāksmes un formāta izveidošanas. Šo gadu laikā ir nostiprinājusies veiksmīga praktiskā sadarbība un izveidots regulārs politiskais dialogs.

Baltijas jūras valstu padomes (BJVP) ārlietu ministru sanāksmes laikā tika apstiprināti grozījumi organizācijas statūtos, kas nostiprināja Latvijas prezidentūras laikā izstrādāto reformu plānu. Uzskatām, ka BJVP Lietuvas prezidentūras uzsāktās “Baltijas jūras reģiona vīzijas līdz 2030. gadam” izstrādei jāatbilst BJVP ilgtermiņa mērķiem – drošs, labklājīgs un ilgtspējīgs reģions, kam piemīt atpazīstama identitāte.

Arktikas nozīmes pieaugums ekoloģiskajā, ekonomiskajā un politiskajā kontekstā ienāk arī Latvijas dienas kārtībā politiskajā dialogā ar partneriem Baltijas, Ziemeļvalstu un Arktikas reģionā. Latvijas interesēs ir Arktikas reģiona ilgtspējīga un mierīga attīstība, balstīta starptautiskajā sadarbībā. Tādēļ Latvija izvērtē iespēju pieteikuma gatavošanai Arktikas padomes novērotājvalsts statusa iegūšanai.

Trīs jūru iniciatīva

Centrālās un Austrumeiropas reģiona valstu sadarbības stiprināšanā nozīmīga loma ir Trīs jūru iniciatīvai. Tā ir veidota, lai attīstītu stratēģiski nozīmīgus fiziskās infrastruktūras projektus un mazinātu Eiropas Savienības ziemeļu-dienvidu reģionā esošās savienojamības plaisas enerģētikas, transporta un digitālās komunikācijas sektoros. Iniciatīvai ir liels potenciāls stiprināt reģiona drošību, veicināt ekonomisko izaugsmi, kā arī Eiropas Savienības

līmeņa kohēziju un transatlantiskās sadarbības saites. Par stratēģiski nozīmīgu uzskatāma pastāvīga Trīs jūru iniciatīvas partneru, ASV, Vācijas un Eiropas Komisijas iesaiste un interese. Iniciatīvas ekonomisko dimensiju veido Investīciju fonds, kura izveidē Latvija aktīvi iesaistījies kopš 2018. gada. 2020. gadā oficiāli tika apstiprināts lēmums par Latvijas ieguldījumu Trīs jūru iniciatīvas Investīciju fondā, un Trīs jūru iniciatīvas valstu vadītāju samītā tika prezentēts prioritāro infrastruktūras projektu saraksts. Šobrīd turpinās sarunas ar Trīs jūru iniciatīvas Investīciju fondu par vairākiem nozīmīgiem Latvijas projektiem enerģētikas, transporta un digitālās komunikācijas sektoros.

Eiropas Savienības-Ķīnas attiecības

Eiropas Savienības un Ķīnas attiecības ir izaicinājumiem pilnas un sarežģītas, taču arī stratēģiski svarīgas. 2020. gads Eiropas Savienības un Ķīnas dialogā bija plānots kā aktīvs nozīmīgu politisko sasniegumu laiks, paredzot vairākas tikšanās augstākajā politiskajā līmenī ar lēmumiem, kas veicinātu līdzsvarotākas attiecības starp Eiropas Savienību un Ķīnu. Taču Covid-19 ietekmē izdevās noturēt vien virtuālu ES-Ķīnas samitu, kurā Eiropas Savienību pārstāvēja Vācijas prezidentūra un Eiropas Savienības Padomes un Eiropas Komisijas prezidenti, bet plānotās Eiropas Savienības un Ķīnas līderu tikšanās vietā notika virtuāla saruna bez sākotnēji plānotās Eiropas Savienības dalībvalstu valdības vadītāju klātbūtnes.

Šobrīd Eiropas Savienībā valda arvien lielāka vienprātība, ka Ķīna uzlūkojama ne tikai par sadarbības partneri, bet arī par konkurenti un sistēmisku sāncensi. Arvien izteiktākas kļūst bažas par attiecību asimetriju visos sadarbības līmeņos. Šajā kontekstā Eiropas Savienības retorika pret Ķīnu ir kļuvusi skarbāka un tiek pārskatīti tās tirdzniecības instrumenti, piemēram, mehānisms ārvalstu ieguldījumu izvērtēšanai un vienlīdzīgu konkurences apstākļu nodrošināšanai attiecībā uz ārvalstu subsīdijām.

Latvija līdz ar Eiropas Savienību dialogā ar Ķīnu iestājas par pilnvērtīgu turēšanos pie starptautiski atzītām ANO un PTO normām gan starptautisko tiesību, cilvēktiesību un likuma varas, gan starptautiskās tirdzniecības jomās. 2020. gadā panākta Eiropas Savienības vienošanās ar Ķīnu par pārtikas preču ģeogrāfiskās izcelsmes norāžu aizsardzību, kā arī progress Visaptveroša investīciju līguma sagatavošanā. Vienlaikus darba kārtībā saasinājās pretrunas jautājumos par tirgus pieeju, godīgu konkurenci un reciprocitāti, kā arī aktualizējās diskusijas par atkarības mazināšanu, piegāžu ķēžu saīsināšanu un dažādošanu.

Eiropas Savienība, tai skaitā Latvija, turpināja principāli iestāties par vērtību jautājumiem, paužot bažas par cilvēktiesību situāciju Ķīnā, īpaši Siņdzjanas Uiguru autonomajā reģionā, un norādot, ka Honkongas drošības likuma ieviešana ievērojami pasliktina Eiropas Savienības-Ķīnas attiecības.

Vienlaikus ar stingru savu vērtību un interešu aizstāvību Latvija uzskata par lietderīgu stiprināt Eiropas Savienības dialogu ar Ķīnu globālo izaicinājumu risināšanā (klimats, starptautiskā stabilitāte u.c.). Ķīnas 2020. gada septembra paziņojums par apņemšanos 2060. gadā sasniegt oglekļa neitralitāti liecina par tās gatavību konstruktīvākai pieejai klimata mērķu sasniegšanai. Eiropas Savienība kopumā sagaida no Ķīnas tās globālās ietekmes pieaugumam atbilstošu atbildības uzņemšanos globālo jautājumu risināšanā.

Latvijas attiecības ar Ķīnu tiek veidotas divpusēji, Eiropas Savienības-Ķīnas sadarbības, Austrumeiropas un Centrāleiropas valstu un Ķīnas sadarbības (17+1) foruma, kā arī ANO sistēmas starptautisko organizāciju ietvaros. Tās kopumā raksturojamas kā pragmatiskas, meklējot iespējas attīstīt sadarbību jautājumos, kur tas ir abpusēji izdevīgi. Arī 17+1 sadarbībai jākalpo partnervalstu praktiskajām interesēm un vajadzībām, nevis kā platformai plašākiem stratēģiskiem uzstādījumiem. Svarīgi atzīmēt, ka Latvijā Ķīnas investīciju īpatsvars joprojām ir zems un, līdzīgi kā abās pārējās Baltijas valstīs, ne tirdzniecības, ne investīciju ziņā nevaram runāt par finansiālu atkarību.

Sadarbības stiprināšana ar Āzijas un Klusā okeāna reģiona valstīm

Lai stiprinātu un līdzsvarotu sadarbību ar Āzijas un Klusā okeāna reģiona valstīm, 2020. gada nogalē Eiropas Savienības ietvaros aktualizējās diskusijas par nepieciešamību Eiropas Savienības un tās dalībvalstīm koordinēt un stiprināt savu sadarbību ar valstīm Indijas-Klusā okeāna telpā. 2020. gadā Eiropas Savienība noturēja virkni virtuālu samitu – ne vien ar Ķīnu, bet arī Indiju, Japānu, Dienvidkoreju un Austrāliju. Arī no Latvijas interešu viedokļa attiecības ar Āzijas reģiona valstīm jāskata ne vien caur Ķīnas prizmu, bet jāstiprina saiknes ar Japānu, Dienvidkoreju un Indiju, kurās Latvijai ir savas vēstniecības. Savukārt ilgi gaidītais pozitīvais lēmums par Latvijas reģionālās vēstniecības atvēršanu Austrālijā ļaus nodrošināt daudz efektīvāku Latvijas interešu pārstāvību Klusā okeāna reģionā, tostarp veicinot politiskos un ekonomiskos kontaktus, kā arī padarot pieejamākus konsulāros pakalpojumus un sniedzot plašāku atbalstu Latvijas diasporai. Vienlaikus Latvija ir gandarīta par 2020. gada nogalē panākto Eiropas Savienības stratēģisko partnerību ar ASEAN, kas nostiprina Eiropas Savienības sadarbību ar Dienvidaustrumāzijas valstīm jaunā līmenī.

Eiropas Savienības un Krievijas attiecības

Latvija attiecības ar Krieviju veido, ņemot vērā Eiropas Savienības kopīgās ārpolitikas principus un valsts nacionālās intereses. Pēdējos gados Eiropas Savienības un Krievijas attiecības piedzīvo ierobežotu attiecību dinamiku un pieaugošu savstarpējas uzticēšanās krīzi, kam pamatā ir Krievijas piekoptā ar Rietumiem konfrontējošā ārpolitika, pastāvīgie mēģinājumi ietekmēt politiskos procesus kaimiņvalstīs, kā arī nedemokrātisko režīmu atbalstīšana pasaulē. Kā Eiropas Savienības un Krievijas attiecību raksturu noteicošais faktors joprojām saglabājās Krievijas īstenotie starptautisko tiesību pārkāpumi, starpvalstu saistību nepildīšana un agresija pret Ukrainu. Tikai pilnīga Minskas vienošanās izpilde var būt par pamatu jebkādam būtiskām izmaiņām Eiropas Savienības nostājā pret Krieviju. Pašreiz Krievija acīmredzami nav ieinteresēta attiecību uzlabošanā ar Eiropas Savienību.

Latvija ir pārliecināta, ka Eiropas Savienībai iespēju robežās jāturpina sniegt atbalstu Krievijas pilsoniskajai sabiedrībai – cilvēktiesību aizstāvjiem un organizācijām, brīvās preses pārstāvjiem, sabiedriskajiem aktīvistiem. Veiktās izmaiņas Krievijas likumdošanā sekmē varas spiediena izdarīšanas centienus uz politisko opozīciju, cilvēktiesību aktīvistiem un neatkarīgajiem medijiem. Latvija vairākkārt reaģējusi uz Krievijas varasiestāžu centieniem apklusināt citādi domājošos, piemēram, safabricētajā krimināllietā pret vēsturnieku Juriju Dmitrijevu un žurnālistes Irinas Slavinas lietā. Latvija kopā ar Eiropas Savienību un NATO puda kategorisku nosodījumu opozīcijas politiķa Alekseja Navaļņija slepkavības mēģinājumam, izmantojot neiroparalītiskas vielas no tā dēvētās „Novičok” grupas, kas ir pretrunā ar starptautiskajām tiesībām un Krievijas saistībām. Latvija atbalstīja stingru reakciju un sankciju noteikšanu personām, kas ir atbildīgas par šo noziegumu, kā arī organizācijai, kas ir iesaistīta „Novičok” programmā.

Latvijas un Krievijas divpusējā sadarbība notiek jomās, kuras nav pakļautas sankciju ietekmei, piemēram, transports, loģistika, cīņa pret organizēto noziedzību un nelegālā migrācija. Ir uzsākti priekšdarbi sarunām par Latvijas Republikas valdības un Krievijas Federācijas valdības līguma par Latvijas – Krievijas valsts robežas režīmu. Sadarbība notiek arī universitāšu kontaktos, pārrobežu sadarbības projektu ietvaros, kultūras projektos ne tikai ar lielajām Krievijas pilsētām, bet arī ar attālākiem reģioniem.

2020. gada 11. augustā Rīgā tika starptautiski atzīmēta Latvijas un Krievijas miera līguma noslēgšanas simtgade, vienlaikus atzīmējot arī abu valstu diplomātisko sakaru simto gadadienu. Šī miera līguma nozīme nav pārvērtējama. Ar to noslēdzās Neatkarības karš, un Krievija bez ierunām atzina Latvijas valsts neatkarību, patstāvību un suverenitāti un labprātīgi un uz mūžīgiem laikiem atsacījās no visām suverēnām tiesībām, kuras Krievijai piederēja attiecībā uz Latvijas tautu un zemi. Miera līgums veicināja Latvijas valsts starptautisko atzīšanu *de iure* un pilnvērtīgu iekļaušanos starptautiskajā sistēmā, bet vēlāk kalpoja par vienu

no pamatiem Rietumu valstu īstenotajai Baltijas valstu okupācijas neatzīšanas politikai. Arī 4. maija Neatkarības deklarācijā noteikts, ka jebkādu savstarpējo attiecību konstitucionālais pamats ar Krieviju ir 1920. gada 11. augusta miera līgums.

Eiropas Savienības Austrumu partnerības politika

Eiropas Savienība turpināja stiprināt attiecības ar Austrumu partnerības valstīm. Eiropas Komisija pēc strukturētajām konsultācijām ar Eiropas Savienības dalībvalstīm un Austrumu partnerības valstīm 2020. gada pavasarī publicēja Kopīgās komunikācijas dokumentu, kurā tika definēti virzieni praktiskās sadarbības attīstībai pēc 2020. gada. Savukārt jūnijā Eiropas Savienības un Austrumu partnerības valstu un valdību vadītāju neklātienē sanāksmē tika nolemts organizēt Austrumu partnerības samitu klātienē 2021. gadā. Tajā būtu jāapstiprina jaunie savstarpējās sadarbības ilgtermiņa mērķi. Tikmēr šobrīd atsevišķas Austrumu partnerības valstis pārdzīvo spēcīgākās politiskās krīzes pēdējo gadu laikā, kas ietver notikumus Baltkrievijā un Kalnu Karabahas konflikta evolūciju, tāpēc ir sagaidāms, ka vienošanās par Eiropas Savienības un partneru kopīgiem nākotnes plāniem gaidāmajās samītā būs nopietns izaicinājums. Arī Ukrainas un Moldovas kavēšanās, īstenojot divpusēji noslēgtos Asociācijas līgumus ar Eiropas Savienību, saglabā riskus, ka minētās valstis spēs uzņemties papildu saistības jaunu, ambiciozāku mērķu vārdā. Moldovas gadījumā cerību vieš jaunās prezidentes Maijas Sandu ievēlēšana, kas liecina par sabiedrības gatavību pārmaiņām un zināmu atbalstu viņas 2019. gadā iesāktajām eiropiskajām reformām.

Austrumu partnerības politikai jābalstās uz pilnu atbalstu reformu īstenošanā un ciešākas sadarbības veicināšanā ar valstīm, kas ir noslēgušas Asociācijas līgumus ar Eiropas Savienību. Eiropas Savienībai šīm valstīm jāsniedz arī atbalsts Covid-19 krīzes izraisīto seku pārvarēšanā un pilsoniskās sabiedrības stiprināšanā. Savukārt valstīs, kurās tiek apspiesta demokrātija un cilvēktiesības, galvenais uzsvars jāliek uz atbalstu brīviem medijiem un pilsoniskajai sabiedrībai.

Noturīgas un ilgspējīgas Austrumu partnerības attīstība nemainīgi saglabājas kā viena no Latvijas ārpolitikas prioritātēm. Latvija strādā kopā ar līdzīgi domājošām valstīm visos līmeņos, lai noturētu Austrumu partnerību augstu Eiropas Savienības dienaskārtībā. Svarīgi ir turpināt atbalstīt Ukrainas, Gruzijas un Moldovas eirointegrācijas centienus gan Eiropas Savienības ietvaros, gan divpusēji, stingri ievērojot nosacītības principu attiecībā uz reformu īstenošanas kvalitāti. Vienlaicīgi Austrumu partnerības politikai būtu jādefinē Austrumu partnerības valstīm pievilcīgi ilgtermiņa sadarbības mērķi, lai saglabātu to interesi demokrātijas, tiesiskuma un labas pārvaldības reformu īstenošanā, kas veicinātu valstu politisko stabilitāti, ekonomisko attīstību un to pakāpenisku integrāciju Eiropas Savienības iekšējā tirgū. Svarīgi, lai 2021. gadā Eiropas Savienība panāktu vienošanos ar Gruziju un Moldovu par jauno Asociācijas līguma ieviešanas dokumentu – Asociācijas darba kārtību nākamajiem septiņiem gadiem, sekmējot šo valstu politisko asociāciju un ekonomisko integrāciju ar Eiropas Savienību.

Latvija turpināja iestāties par to, lai Ukrainas suverenitātes un teritoriālās integritātes pārkāpšanas no Krievijas puses jautājums pastāvīgi atrastos Eiropas Savienības un citu starptautisko organizāciju darba kārtībā. Latvija konsekventi pauda atbalstu Krimas prettiesiskās aneksijas neatzīšanas politikas ievērošanai ANO, Eiropas Padomes un EDSO ietvaros, kā arī aktīvi atbalstīja Ukrainas virzītās iniciatīvas šajā jautājumā. Eiropas Savienības un Ukrainas attiecību kontekstā Latvija turpināja sekot Ukrainas reformu progresam. 2020. gadā tas ir bijis ar mainīgām sekmēm. Joprojām vērojams strukturētas pieejas trūkums reformu ieviešanā. Ukrainai ir būtiski panākt likuma varas stiprināšanu un korupcijas mazināšanu, lai uzlabotu tās stabilitāti, noturību un sekmētu iedzīvotāju dzīves apstākļu uzlabošanu. Stiprinot Ukrainas tieslietu sistēmu, 2020. gadā īstenots attīstības sadarbības politikas grantu projekts e-risinājumu pielietošanai tiesas darba un procesa pārvaldē. Latvija turpinās nodrošināt medicīnisko palīdzību un rehabilitācijas iespējas Ukrainas karavīriem.

Turpinās Eiropas Savienības Visaptverošā un pastiprinātā partnerības nolīguma ar Armēniju ratifikācijas process. Eiropas Savienība ir ieinteresēta tuvākajā laikā pabeigt sarunas ar Azerbaidžānu par jauna ES-Azerbaidžānas Stratēģiskās sadarbības līguma noslēgšanu. Jauni sadarbības līgumi Armēnijai un Azerbaidžānai radīs pamatu turpmākai ilgtermiņa sadarbībai ar Eiropas Savienību.

Atbalstot Baltkrievijas tautu tās demokrātijas centienos, Latvija stingri iestājas par valsts iesaistes saglabāšanu Austrumu partnerībā, pārorientējot šobrīd esošo sadarbību uz lielāku atbalstu plašai sabiedrībai – jaunatnei, pilsoniskajai sabiedrībai, neatkarīgiem medijiem.

Šī gada notikumi Austrumu partnerības reģionā kopumā norāda uz to, ka ir nepieciešama Austrumu partnerības politikas pilnveidošana, efektīvāk pielāgojot Eiropas Savienības pieeju attiecību veidošanā ne tikai individuāli ar katru partnervalsti, bet arī gadījumiem, kad sadarbība ar varas struktūrām cilvēktiesību pārkāpumu dēļ konkrētajā valstī nav iespējama.

Baltkrievija

Aleksandra Lukašenko režīma īstenotā vardarbība pret miermīlīgajiem protestētājiem pēc 2020. gada 9. augusta falsificētajām prezidenta vēlēšanām anulēja progresu Eiropas Savienības un Baltkrievijas vairāku gadu salīdzinoši dinamiskajās attiecībās, ko šogad bija iezīmējusi Vīzu atvieglota izsniegšana un readmisijas līgumu darbības uzsākšana. Eiropas Savienība neatzīst vēlēšanu rezultātus un Aleksandra Lukašenko leģitimitāti, kā arī nosoda vardarbību pret demonstrantiem un nehumāno attieksmi pret aizturētajiem. Eiropas Savienība ir ieviesusi individuālās sankcijas pret 88 Baltkrievijas atbildīgajām amatpersonām un uzņēmējiem, kā arī 7 uzņēmumiem, un ir uzsākusi pārskatīt Eiropas Savienības – Baltkrievijas attiecības, ierobežojot sadarbību un politisko kontaktus ar Baltkrieviju.

Latvija stingri nosodīja vēlēšanu rezultātu falsifikāciju un nepamatoto spēka pielietošanu pret civiliedzīvotājiem Baltkrievijā. Koordinējoties ar Igauniju un Lietuvu, nekavējoties tika pieņemti nacionālie ierobežojošie pasākumi pret Baltkrievijas amatpersonām, kuras ir atbildīgas par vēlēšanu pārkāpumiem un vardarbību pret miermīlīgiem demonstrantiem. Latvija ir noteikusi nacionālos ierobežojošos pasākumus pret 159 Baltkrievijas amatpersonām, tostarp Aleksandru Lukašenko. Latvija stingri atbalsta Baltkrievijas sabiedrības demokrātijas centienus, tai skaitā, uzklusot vienu no opozīcijas līderēm Svjatlanu Cihanousku, un iestājas par jaunu, brīvu, godīgu un atklātu vēlēšanu organizēšanu atbilstoši starptautiskajiem vēlēšanu standartiem. Vienlaikus, sadarbībā ar Latvijas nevalstiskajām organizācijām – “Latvijas platformu attīstības sadarbībai”, “Centru MARTA” un “Baltijas Mediju izcilības centru” – tika sniegta medicīniska, psiholoģiska un praktiska palīdzība vardarbībā cietušajiem Baltkrievijas žurnālistiem un protestētājiem. Tāpat sadarbībā ar minētajām nevalstiskajām organizācijām un Veselības ministriju tika nodrošināta cietušo protestētāju ārstēšanās un ārstnieciskā rehabilitācija Latvijā.

Latvija un Eiropas Savienība kopumā turpinās izdarīt spiedienu uz pašreizējo nelegitīmo Baltkrievijas prezidentu, uzturot un paplašinot sankciju sarakstu, kā arī ierobežojot politiskos kontaktus. Arī 2021. gadā tiks atbalstīta Baltkrievijas sabiedrība, tostarp neatkarīgie mediji, kā arī pēc iespējamās varas maiņas sniegts atbalsts demokrātisko reformu veikšanai.

Latvija iestājas par EDSO mehānismu iesaisti cilvēktiesību problemātikas Baltkrievijā risināšanā, kopā ar sešpadsmit partnervalstīm ierosinot īpašas EDSO misijas izveidi, iedarbinot tā saucamo Maskavas mehānismu. Neatkarīgi eksperti šajā formātā objektīvi izvērtēja situāciju un sagatavoja publisku ziņojumu, kurā apkopoti pierādījumi vēlēšanu falsifikācijai un varas iestāžu vardarbībai pret demonstrantiem, tādējādi apstiprinot bažas par nopietniem cilvēktiesību pārkāpumiem Baltkrievijā.

Eiropas Savienības Dienvidu kaimiņi

Latvijas interesēs ir ne vien spēcīgāka Eiropas Savienības politika Austrumu kaimiņu reģionā, bet arī ciešāks atbalsts sadarbībai ar Dienvidu kaimiņiem Vidusjūras austrumu un dienvidu piekrastē, rūpējoties par stabilitāti Eiropas kaimiņu reģionā. Covid-19 izplatība ir devusi smagu triecienu reģiona ekonomikai, vēl vairāk saasinot strukturālās problēmas. Atzīmējot Barselonas deklarācijas 25. gadadienu, Eiropas Savienība kopā ar Dienvidu kaimiņiem uzsāka pārdomu procesu, lai kopīgi definētu turpmākās sadarbības stratēģiskos mērķus. Latvija uzskata, ka, lai novērstu neregulārās migrācijas pamatcēloņus, ir jāveicina laba pārvaldība un ilgtspējīga ekonomiskā izaugsme, kas balstīta uz plašāku iespēju piešķiršanu privātajam sektoram, attīstot dažādus digitālus un videi draudzīgus risinājumus. Tāpat ir būtiski stiprināt sadarbību izglītības jomā ar mērķi veicināt sieviešu un jauniešu nodarbinātību.

Centrālāzijas reģions

Latvija turpina stiprināt sadarbību ar Centrālāzijas valstīm gan divpusējā līmenī, gan sekmējot Eiropas Savienības un Centrālāzijas valstu dialogu. Eiropas Savienības jaunās stratēģijas Centrālāzijai prioritārie sadarbības virzieni – noturība, labklājība un labāka sadarbība – atbilst Latvijas redzējumam par Eiropas Savienības un Centrālāzijas attiecību tālāku attīstību, tādēļ Latvija aktīvi piedalās gan politiskajās diskusijās, gan Eiropas Savienības reģionālo projektu īstenošanā. 2020. gadā veiksmīgi noslēdzās Latvijas vadītais ES robežu pārvaldības projekta BOMCA 9. posms. Latvija atbalsta Centrālāzijas valstu reformu procesu, īstenojot attīstības sadarbības projektus labas pārvaldības, izglītības, ilgtspējīgas attīstības, cilvēktiesību aizsardzības, zaļo tehnoloģiju un citās jomās. Centrālāzijas valstu atvērtība strukturālām reformām un savstarpējai sadarbībai ir pavērusi jaunas sadarbības iespējas arī Latvijai.

Paplašināšanās politika

Latvijas atbalsta Rietumbalkānu valstu Eiropas perspektīvu, uzsver paplašināšanās un Eiropas Savienības integrācijas ģeopolitisko nozīmi, veidojot iespējami plašāku miera un izaugsmes telpu Eiropā. Eiropas Savienības iesaiste Rietumbalkānu reģionā ir būtiska, lai tuvinātu Rietumbalkānus Eiropas Savienībai. Kā Eiropas Savienības dalībvalsts Latvija piedalās pievienošanās sarunās ar Eiropas Savienības kandidātvalstīm un turpina atbalstīt eiropas integrācijas procesu, balstoties uz individuālu pieeju un Eiropas Savienības kritēriju izpildi. Latvija atbalsta 2020. gada marta Padomes lēmumu sākt iestāšanās sarunas ar Albāniju un Ziemeļmaķedoniju.

Transatlantiskās attiecības un starptautiskās drošības jautājumi

NATO 2030

Laikā, kad pasauli ir satricinājusi Covid-19 pandēmija, NATO saglabā eiroatlantiskās drošības un stabilitātes garanta lomu. Alianse ir sniegusi būtisku atbalstu sabiedrotajiem partneriem cīņā ar pandēmiju, īpaši gaisa transporta un aprīkojuma piegāžu jomā. Vienlaikus Alianse turpina pildīt pamatuzdevumu – nodrošināt pārliecinošu kolektīvo aizsardzību un atturēšanu. Šajā kontekstā ir jāatzīmē šogad noslēgtais process, īstenojot 2019. gada Londonas līderu sanāksmes politisko vienošanos par Baltijas valstu un Polijas atjaunotā aizsardzības plāna apstiprināšanu. Tas apliecina, ka visi Alianses pieņemtie lēmumi tiek ieviesti.

NATO ģenerāļsekretāra vadībā 2020.gadā ir uzsākts „NATO 2030” process, lai nodrošinātu Alianses spējas arī nākamajā desmitgadē pārliecinoši risināt kā esošos, tā nākotnes izaicinājumus. Šajā procesā īpaša uzmanība pievērsta sabiedroto politiskās vienotības un konsultāciju procesa stiprināšanai, vienlaikus uzsverot nepieciešamību nodrošināt, lai Alianse arī turpmāk saglabātos militāri spēcīga. Būtisks ir arī jautājums par

sabiedroto kopīgu pieeju globālajiem izaicinājumiem, kas arvien vairāk ietekmē drošību eiroatlantiskajā telpā. Īpaši jāizceļ jauno tehnoloģiju radītās iespējas un izaicinājumi, ņemot vērā, ka pieņemtie lēmumi un ieguldītie resursi izšķir, vai NATO un tās dalībvalstis būs gatavas cīņai par tehnoloģisko pārkumu nākotnē.

Būtisku ieguldījumu sabiedroto konsultāciju procesā sniegs 2021. gada martā Rīgā plānotā NATO ārlietu ministru sanāksme. Šī būs pirmā sanāksme pēc ASV prezidenta inaugurācijas, kurā ASV valsts sekretārs tiksies ar pārējiem sabiedrotajiem NATO formātā. Organizējot šo sanāksmi, Latvija sniegs ieguldījumu gan transatlantisko saišu stiprināšanā, gan veicinās sabiedroto izpratni par drošības izaicinājumiem mūsu reģionā un nepieciešamību turpināt stiprināt kolektīvās aizsardzības pasākumus.

Alianse ir pierādījusi savu spēju sekmīgi adaptēties starptautiskās politikas izmaiņām, arī pandēmijai, izpildot tās pamata uzdevumus. 2021. gadā plānotā NATO samita kontekstā ir svarīgi, lai Alianse saglabātu fokusu uz Eiroatlantiskās telpas aizsardzību, vienlaikus turpinot attīstīt vienotu sabiedroto izpratni par globālo norišu ietekmi uz Alianses drošību. Sagaidāms, ka Alianses līderi samitā lems par nepieciešamību pārskatīt Alianses stratēģisko koncepciju atbilstoši aktuālajiem drošības izaicinājumiem. Pieaugot starptautisko izaicinājumu daudzveidībai, Aliansei jāturpina nodrošināt spēcīga kolektīvā aizsardzība, saskaņoti izmantojot visus pieejamos instrumentus, sākot no militārās atturēšanas līdz kiberaizsardzības un stratēģiskās komunikācijas pasākumiem. Tā sabiedrotie kopīgi nostiprinās transatlantiskās saites, kuras ir priekšnoteikums sekmīgai sadarbībai reģionālās un globālās drošības jautājumu risināšanā.

Kopš 2020. gada aprīļa NATO publiskās diplomātijas nodaļu vada NATO ģenerālsēkretāra vietniece publiskās diplomātijas jautājumos Baiba Braže, kas iepriekšējos 27 gadus pārstāvēja Latvijas ārlietu dienestu.

Transatlantiskā sadarbība un stratēģiskie partneri

ASV ir Latvijas stratēģiskais sabiedrotais. No Latvijas puses esam vienmēr sekmīgi sadarbojušies kā ar republikāņu, tā demokrātu prezidentiem un administrācijām. Latvija turpinās attīstīt ciešu sadarbību ar nākamo ASV prezidentu un viņa administrāciju, lai īstenotu kopīgos stratēģiskos mērķus un stiprinātu ES – ASV transatlantiskās attiecības. Izmantosim visas iespējas stiprināt saites ar ASV Kongresu, lai nodrošinātu plašu un pastāvīgu politisku atbalstu stratēģiskajai partnerībai ar ASV un Latvijas interesēm drošības un aizsardzības jomā.

Latvija paļaujas uz ciešu turpmāku sadarbību, jo ievēlētais prezidents jau pirms vēlēšanām uzsvēris atbalstu arī Latvijas izvirzītajiem stratēģiskajiem mērķiem – aizsardzības un drošības stiprināšana, atbalsts multilaterālismam, vienota pieeja attiecībās ar Krieviju, tajā skaitā pretestība Nord Stream 2 projektam. Iestāsimies par ciešām transatlantiskajām attiecībām starp ES un ASV plašā sadarbības jomu lokā, ietverot gan drošības aspektus, gan ciešu sadarbību starptautisko organizāciju ietvaros, gan stiprinot videi draudzīgāku ekonomiku, gan veicinot sadarbību augsto tehnoloģiju jomā. Latvija aizstāvēs pragmatisku pieeju Eiropas Savienības – ASV tirdzniecības jautājumu risināšanā. Paredzam ciešu sadarbību arī klimata pārmaiņu novēršanā.

2021. gadā nostiprināsim attiecības ar jauno ASV administrāciju, lai veicinātu politisko dialogu ar ASV un ASV ekonomisko klātbūtni Latvijā. Strādāsim pie augstākā līmeņa vizītes 2022. gadā, kad Latvija un ASV atzīmēs 100 gadus kopš diplomātisko attiecību nodibināšanas, īpaši lai veicinātu ASV investīcijas Latvijā un uzņēmēju kontaktus. ASV militārās klātbūtnes Latvijā nostiprināšana joprojām saglabājas kā augsta prioritāte. Vienlaikus NATO ārlietu ministru sanāksmē Latvijā 2021. gada pavasarī, kā arī atbilstoša līmeņa divpusējo kontaktu veidā atkārtoti jāapliecina transatlantiskās drošības stratēģisko nozīmīgumu.

ASV praktiskais militārais un finansiālais atbalsts Baltijas reģionam un Eiropas drošībai turpina pieaugt, neskatoties uz stratēģisku tās militāro spēku pārbīdi Eiropā. Esam pārliecināti, ka ASV karavīru skaita iespējamā samazināšana Vācijā tiks īstenota veidā, kas

stiprinās NATO kolektīvās aizsardzības un atturēšanas pasākumus. Baltijas valstu vēstniecības Vašingtonā ir uzsākušas koordinētu kampaņu, aktualizējot Baltijas Drošības palīdzības iniciatīvu ASV Kongresā, lai rosinātu izveidot daudzgadu ietvaru, kurā ilgtermiņā un prognozējami piešķirt līdzekļus Baltijas valstīm aizsardzības spēju stiprināšanai.

ASV atbalsts mūsu reģiona drošībai izpaužas ne tikai *Atlantic Resolve* operācijas ietvaros, bet arī ASV armijas *Black Hawk* helikopteru rotācijā Lielvārdē, tā apliecinot ASV un Latvijas ciešo regulāro sadarbību. Visa reģiona drošību spēcina ASV un Polijas paplašinātās Aizsardzības sadarbības nolīgums, par kuru ir pabeigtas sarunas, balstoties uz 2019. gadā panākto vienošanos par ASV klātbūtnes stiprināšanu Polijā. Ne mazāk svarīgs ir 2020. gadā pieņemtais ASV lēmums atjaunot 5. korpusa štābu, kas bāzēts Fortnoksas bāzē ASV ar korpusa štābu Eiropā, Polijā.

Neraugoties uz to, ka Covid-19 pandēmijas iespaidā mācību *Defender Europe 2020* norisē tika veiktas izmaiņas, tas apliecināja gan ASV apņemšanos, gan praktiskās spējas operatīvi iesaistīties, nosūtot uz Eiropu būtiskus papildspēkus un iesaistot tos kopīgos manevros ar sabiedrotajiem Eiropā, tostarp Latvijā.

Transatlantisko attiecību dinamikas neatņemams elements ir cieša sadarbība ar Kanādu. Eiropas Savienības un Kanādas attiecības ir attīstījušās ļoti pragmatiski. Latvijas un Kanādas intensīvā sadarbība drošības un aizsardzības jomā veicinājusi arī valstu regulāru politisko dialogu un ekspertu līmeņa kontaktus. Tas radījis iespējas veicināt abu valstu sadarbību ekonomikas, tirdzniecības un izglītības jomās. Sadarbība šajās un citās jomās tiks pilnveidota nākamo augsta līmeņa vizīšu laikā, kad tādas būs iespējamas.

Pagājuši trīs gadi, kopš Latvijā ir izvietota NATO paplašinātās klātbūtnes kaujas grupa, tādējādi stiprinot Baltijas valstu aizsardzību un īstenojot Krievijas atturēšanu. To veido aptuveni pusotrs tūkstotis karavīru no desmit NATO dalībvalstīm – Albānijas, Čehijas, Itālijas, Polijas, Kanādas, Slovākijas, Slovēnijas, Melnkalnes, Spānijas un Islandes. Tā kā 2021. gadā vairākām kaujas grupas dalībvalstīm nacionālā līmenī jālemj par mandāta pagarināšanu dalībai kaujas grupā, ir jāturpina sarunas ar NATO kaujas grupas Latvijā vadošo valsti Kanādu un pārējiem sabiedrotajiem par turpmāku iesaisti vismaz līdzšinējā apjomā.

Neskatoties uz Covid-19 pandēmijas radītajiem izaicinājumiem, tostarp publiski izplatītu dezinformāciju un propagandu, Kanādas un citu kaujas grupas dalībvalstu kontingentu karaspēka rotācija notikusi kā plānots, tādējādi atkārtoti apliecinot gan Kanādas lomu NATO kaujas grupas vadībā un sastāvā, gan sabiedroto partnerības ar Latviju stabilitāti. 2020. gada septembrī pabeigta Kanādas bruņoto spēku pavēlniecības Latvijā štāba ēkas būvniecība.

Eiropas Savienības-NATO sadarbība

Latvija turpina iestāties par ciešu un savstarpēji papildinošu Eiropas Savienības un NATO sadarbību. Līdztekus abu organizāciju politiskajam dialogam, Latvijai ir īpaši svarīga sadarbība pārrobežu militārās mobilitātes sekmēšanā, koordinētās mācībās un cīņā pret hibrīdo apdraudējumu. Eiropas Savienības un NATO sadarbībai papildus nozīmi devusi arī Covid-19 krīzes risināšana, jo īpaši koordinācija dezinformācijas un stratēģiskās komunikācijas jautājumos. Ņemot vērā jauno tehnoloģiju un mākslīgā intelekta arvien pieaugošo aktualitāti un radītos izaicinājumus drošības videi globālā mērogā, sagaidāms, ka Eiropas Savienības un NATO sadarbība varētu pastiprināties arī šajā jomā.

Pārrobežu militārās mobilitātes sekmēšana Eiropas Savienības teritorijā joprojām saglabā savu nozīmi arī transatlantiskās sadarbības kontekstā. Turpinās darbs pie Eiropas Savienības dalībvalstu normatīvo aktu un procedūru vienkāršošanas, kā arī infrastruktūras pielāgošanas divējāda (civilai un militārai) pielietošanai. Šie pasākumi notiek, cieši koordinējoties ar NATO aliansi, lai tās spēki spētu operatīvi pārvietoties Eiropas Savienības teritorijā, kas ir īpaši svarīgi reģiona valstīm un Latvijai.

Drošības izaicinājumi reģionā

Galvenie drošības izaicinājumi Baltijas reģionā, tāpat kā līdz šim, ir saistāmi ar pastāvīgajiem Krievijas centieniem nodrošināt militāro pārākumu reģionā, kas līdztekus kalpotu kā ietekmes svira Krievijas globālo ambīciju sasniegšanā. Krievijas uzbrukuma spēju nostiprināšana, militārās mācības ar agresīviem scenārijiem un citi provokatīvi soļi, tostarp NATO sabiedroto un partnervalstu gaisa telpas pārkāpumi, demonstrē Krievijas neieinteresētību prognozējamā, caurskatāmā un savstarpējās uzticēšanās pasākumos balstītā drošības vidē. 2021.gadā paredzētās Krievijas un Baltkrievijas stratēģiskās štābu vadības mācības „Zapad-2021” ir vēl viens apliecinājums šim Krievijas īstenotajam ārpolitiskajam kursam.

Lai arī tieša militāra apdraudējuma līmenis un incidentu varbūtība saglabājas zema, nav iespējams ignorēt Krievijas likto uzsvāru uz bruņoto spēku mobilitāti, augstas gatavības vienībām un vēlmi nodrošināt iespēju īstenot Baltijas jūras un gaisa ceļu bloķēšanu, kas potenciāli var strauji radīt drošības situācijas izmaiņas. Papildu dimensiju jau esošajam drošības izaicinājumu spektram piešķir nestabilā situācija Baltkrievijā, kas potenciāli rada jaunas iespējas Krievijai nostiprināt savu militāro klātbūtni arī Baltkrievijā.

Drošības stiprināšana reģionā ir nemainīga Latvijas prioritāte. Lai to nodrošinātu, turpinās Latvijas cieša sadarbība ar sabiedrotajiem gan NATO, gan divpusēji, gan izmantojot savstarpēji papildinošas Baltijas valstu un Ziemeļvalstu sadarbības platformas.

Būtiski, ka visas Baltijas valstis ir apliecinājušas apņemšanos saglabāt aizsardzības nozarei atvēlēto budžetu vismaz 2% apmērā no iekšzemes kopprodukta. 2020. gadā Latvija bija vadošā valsts, kas koordinēja Baltijas bataljona jeb BALTBAT darbību, atrodoties NATO Reaģēšanas spēku (NRF) dežūrā. Tāpat 2020. gadā Latvija rīkoja vairākas reģiona līmenī būtiskas militārās mācības ar sabiedroto iesaisti, no kurām lielākās ir bijušas *Iron Spear 2020* un *Kristāla bulta 2020*.

Hibrīdais apdraudējums un tā radītie izaicinājumi

2020. gadā aktuāli bija hibrīdā apdraudējuma radītie izaicinājumi, kad līdzās militāriem līdzekļiem un to pielietošanas draudiem tiek izmantoti dažādi nemilitāri instrumenti, tostarp kibernetiskie uzbrukumi, dezinformācijas kampaņas, ekonomiskais spiediens, vēstures pārrakstīšana, kā arī izlūkošanas un drošības dienestu operācijas.

Hibrīdā apdraudējuma jautājumi nonāca ANO, NATO, Eiropas Savienības un EDSO dienaskārtībā, apliecinot to globālo un akūto nozīmi. Īpaši jāuzsver Eiropas Savienības centieni, kas fokusējušies uz visaptverošas un saskaņotas politikas un iniciatīvu īstenošanu, lai atbalstītu cīņu ar hibrīdo apdraudējumu un dezinformāciju, kā arī stiprinātu vienotu izpratni par hibrīddraudiem, savstarpēju sadarbību, situācijas apzināšanu un draudu izvērtēšanu. Augusi Eiropas Savienības loma, apkarojot hibrīdo apdraudējumu, jo īpaši attiecībā uz Krievijas dezinformācijas atmakošanu. Līdztekus sekmēta dalībvalstu un Eiropas Savienības noturības stiprināšana, kā arī sabiedrības informētība. Šie virzieni būs prioritāri arī turpmāk.

Acīmredzami Covid-19 radītā krīze tika izmantota dažādām hibrīdām aktivitātēm, īpaši kibernetiskās drošības, dezinformācijas un propagandas jomā, tādēļ arī turpmāk prioritāte hibrīddraudu jomā ir Eiropas Savienības koordinēta pieeja un sabiedrības noturības stiprināšana, stratēģiskā komunikācija, medijpratība, koordinēti krīžu pārvarēšanas mehānismi, kā arī Covid-19 gūto mācību izvērtēšana. Tāpat uzsvēram Eiropas Savienības darba kārtībā arvien pieaugošo nozīmi jauno tehnoloģiju radītajiem drošības izaicinājumiem.

Turpinot saskarties ar būtisku apdraudējumu kibertelpā, 2020. gadā Latvija aktīvi veicināja Eiropas Savienības lēmuma pieņemšanu par sankciju piemērošanu vairākiem indivīdiem un uzņēmumiem, kuri bija īstenojuši vai mēģinājuši īstenot nozīmīgus kibernetiskus uzbrukumus, kas vērsti pret Eiropas Savienības drošības un ekonomikas interesēm. Latvija turpinās aktīvi sadarboties ar sabiedrotajiem un partnervalstīm, lai kopīgi stiprinātu drošu, atvērtu, brīvu un uzticamu kibertelpu un atturētu no turpmākiem kibernetiskiem uzbrukumiem.

Bruņojuma kontroles aktualitātes

Procesi, kas novērojami starptautiskās bruņojuma kontroles, neizplatīšanas un atbruņošanās jomā, liecina par šīs sistēmas vājināšanos, jo ir valstis, kas ignorē un pārkāpj attiecīgās starptautiskās normas. Ziemeļkoreja turpina kodolprogrammas attīstību, bet vairākas citas valstis izmanto aizliegtās ķīmiskās kaujas vielas. Tas aktualizē nepieciešamību stiprināt starptautiskās sabiedrības konsolidētu reakciju un rīcību, par ko Latvija iestājas starptautiskajos forumos.

Augsta aktualitāte ir jautājumam par ASV un Krievijas vienošanos par stratēģiskā bruņojuma kontroles līguma *New START* pagarināšanu. Ķīnas augošais militārais potenciāls, tostarp stratēģiskā bruņojuma sistēmu attīstība, padarījusi šo valsti par būtisku spēku starptautiskās drošības jomā, tādējādi Ķīnai būtu jāuzņemas lielāka globālā atbildība un iesaiste bruņojuma kontroles sistēmā.

Augusi uzticību un drošību veicinošu instrumentu kā Atvērto debesu līguma un Vīnes dokumenta nozīme, taču to efektīvu pielietojumu apgrūtina Krievijas rīcība. Tas ir viens no iemesliem, kāpēc ASV ir paziņojusi par izstāšanos no Atvērto debesu līguma. EDSO ietvaros Latvija kopīgi ar citām valstīm izstrādājusi Vīnes dokumenta modernizācijas priekšlikumus, ko Krievija izvairās izskatīt pēc būtības.

Strauji attīstoties tehnoloģijām, kas veicina iespējas piekļūt divējāda lietojuma materiāliem, palielinās nevalstisko aktoru (teroristu grupējumu, organizētās noziedzības, kibernetizācijas u.c.) radītais apdraudējums. Šajā kontekstā Latvija līdzdarbojas starptautiskajos neizplatīšanas un eksporta kontroles forumos, kas nozīmīgi drošības situācijas stiprināšanā.

5G tīklu drošība

Ņemot vērā mūsdienu savstarpējo digitālo savienojamību un piektās paaudzes (5G) mobilo sakaru tīklu nozīmi ekonomikā, militārajā jomā un kritiskās infrastruktūras funkcionēšanā, 5G tīklu drošība ir globāli aktuāls jautājums. 2020. gadā starptautiskajā dienas kārtībā aktuāls bija jautājums par Ķīnas kompāniju tehnoloģijām 5G tīklos. Ārpolitikas un drošības politikas jomā valstis un starptautiskās organizācijas ir aktīvi rīkojušās, lai mazinātu dažādus 5G mobilo tīklu drošības riskus. Droši un noturīgi mobilie sakaru tīkli ir nacionālās drošības elements un nākotnes labklājības atslēga.

Latvijas un ASV ir noslēgusi 5G drošības deklarāciju. Tā demonstrē valstu vienotu izpratni par 5G tīklu drošības nozīmi un nepieciešamību ieviest 5G tīklus, ievērojot tiesiskuma, brīvas un godīgas konkurences un caurspīdīguma principus. Vienlīdz svarīgi, ka 5G tīklu ieviešanā piedalās uzticami komponentu piegādātāji, tādējādi veicinot tīklu noturību pret kaitniecisku un nesankcionētu piekļuvi, lai nodrošinātu gan iedzīvotāju privātumu un individuālās brīvības, gan valsts, pašvaldību un kritiskās infrastruktūras sistēmu integritāti. Kopīgā 5G drošības deklarācija ir stiprinājusi Latvijas un ASV divpusējās attiecības un radījusi papildu sadarbības iespējas ar 5G saistītiem Latvijas uzņēmumiem. 2021. gadā nacionāli turpināsies darbs pie 5G drošības deklarācijas un ES 5G kibernetikas drošības rīkkopas ieviešanas.

Starp ASV un ES 5G drošības stiprināšanas centieniem vērojama sinerģija, kas ne tikai mazinās 5G tīklu drošības riskus, bet arī stiprinās transatlantisko saiti.

Starptautiskā tirdzniecības politika un Latvijas ārējās ekonomiskās politikas galvenie virzieni

Pieaugošā sāncensība starp pasaules vadošajām ekonomikām, protekcionisma pieaugums, valstu spēcīgāka iejaukšanās ekonomikā ir daļa no tiem. COVID-19 pandēmija izgaismoja piegāžu ķēžu trauslumu un Eiropas Savienības pārlietu lielo atkarību no dažiem piegādātājiem stratēģiski nozīmīgajās jomās. Šie procesi ir paātrinājuši Eiropas Savienības tirdzniecības politikas pārskatīšanu, to balstot uz noturības un lielākas autonomijas sekmēšanu. Jaunu tirgu apguve, piegāžu dažādošana un kritisko vērtību ķēžu posmu tuvināšana Eiropas Savienībai tiek minēta, kā būtiska tirdzniecības politikas sastāvdaļa. Latvijai ir svarīgi, ka nepārprotami tiek turpināts atvērtas un uz noteikumiem balstītas tirdzniecības politikas kurss.

Eiropas Savienība, Ķīna un ASV ir pasaules ekonomiskie centri, kurus saista tirdzniecības attiecības. Tomēr Ķīnas lielā valsts loma ekonomikā rada sistēmiskus izaicinājumus – plašs valsts atbalsts un negodīgi konkurences apstākļi noved pie tirgus izkropļošanas ne tikai pašā Ķīnā, bet tā sekas jūtas arī citur pasaulē. Tās īstenotā ekonomiskā politika rada saspīlējumus arī ar citiem lielajiem spēlētājiem, tostarp ar Pasaules Tirdzniecības Organizāciju (PTO).

ASV un Ķīnas tirdzniecības attiecības, kurām ir tendence saasināties, apmainoties ar tirdzniecības tarifiem, ietekmē visu pasaules ekonomiku. Noslēdzot pirmās fāzes tirdzniecības nolīgumu, abas puses ir ķērušās pie saspīlējuma mazināšanas. Vienlaikus šādas vienošanās var netiešā veidā apdraudēt brīvas un atvērtas tirdzniecības sistēmu, kas balstās uz PTO noteikumiem. Nolīgumam ir arī tieša ietekme uz Eiropas Savienības uzņēmumu interesēm, jo Ķīna kā primāro preču un pakalpojumu piegādātāju izvēlas ASV.

Eiropas Savienība un ASV ekonomikas kopā veido aptuveni pusi no pasaules iekšzemes kopprodukta un gandrīz trešdaļu no pasaules tirdzniecības plūsmām – tā joprojām ir pasaules ekonomikas svarīgākā artērija, un labas tirdzniecības attiecības ir Latvijai svarīgo globālo vērtību ķēžu neaizstājams elements. ASV ir mainījusi savu tirdzniecības politikas konceptu, ieviešot tajā atsevišķus elementus ar protekcionisma raksturu, piemēram, ASV ieviestie aizsardzības pasākumi alumīnijam un tēraudam, paaugstinātie importa nodokļi Eiropas Savienības izcelsmes precēm „Airbus” strīda kontekstā. Jāatzīmē, ka PTO lēmums „Boeing” lietā, kas ļauj arī Eiropas Savienībai paaugstināt importa tarifus ASV izcelsmes precēm, varētu motivēt ASV atgriezties pie sarunu galda. ASV mērķi ir pārkārtot un sakārtot globālo tirdzniecības vidi, lai tā būtu godīgāka un pārredzamāka, vienlaikus ASV izvēlētie instrumenti reizēm ietekmē ne tikai pretiniekus, bet arī sabiedrotos. Tāpēc ir jāstrādā pie divpusējo ekonomisko attiecību uzlabošanas un veicināšanas, piemēram, pakāpeniskas tarifu atcelšanas, kur tas iespējams, regulatorās vides (piemēram, atbilstības novērtēšanas sistēmas pilnveidošana) uzlabošanas, ciešākas sadarbības vides un klimata politikā, darbs pie standartu izstrādes tirdzniecības un jauno tehnoloģiju jautājumos (mākslīgais intelekts, datu plūsmas un tiešsaistes tirdzniecība).

Nepieciešams spēt pragmatiski atrisināt līdzšinējās Eiropas Savienības un ASV tirdzniecības domstarpības un atjaunot ciešu sadarbību atvērtas un noteikumos balstītas starptautiskās tirdzniecības principu nostiprināšanai globāli. Latvija atbalstīs sarunu atsākšanu par ES un ASV brīvās tirdzniecības nolīgumu.

PTO reforma un modernizēšana

Pasaulē, pieaugot protekcionisma idejām, tiek apšaubīti brīvās tirdzniecības principi. Šajā kontekstā pamatoti skarba kritika tiek veltīta PTO un organizācijas dalībvalstīm, kas nav spējušas laicīgi pielāgot PTO mūsdienu tirdzniecības vidi, tādējādi liedzot tai efektīvi risināt globāla mēroga tirdzniecības šķēršļus. No vienas puses, efektīvu PTO darbību aizvien apgrūtina organizācijas dalībvalstu dažādās intereses, un ir sarežģīti panākt vienošanos par daudzpusējiem risinājumiem tirdzniecības jautājumos. No otras puses, trūkumi PTO

noteikumos neļauj pietiekami efektīvi risināt mūsdienu ekonomiskajai situācijai raksturīgus izaicinājumus. Pandēmijas laikā daudzas valstis izvēlējās ieviest tirdzniecību ierobežojošos pasākumus un ekonomiku stimulējošus instrumentus, kas ne vienmēr bija saderīgi ar PTO noteikumiem. Lai novērstu strīdu rašanos, PTO būtu jāpilnveido uzraudzības funkcija. Pozitīvi, ka Eiropas Savienība ir apņēmusies aktīvi iesaistīties un uzņemties līderību PTO reformu jautājumu virzībā.

Latvijas ilgtermiņa interesēs ir uzturēt un stiprināt uz noteikumiem balstītu starptautiskās tirdzniecības vidi, kas būtu paredzama, darbojas pēc tirgus ekonomikas principiem un spēj nodrošināt efektīvu ekonomisko tiesību aizsardzību ikkatram dalībniekam neatkarīgi no tā ekonomikas lieluma. Tāpēc ir svarīgi modernizēt un reformēt PTO, jo šī organizācija kalpo kā balsts un globālu noteikumu izstrādes forums sakārotai starptautiskās tirdzniecības videi.

PTO reformas kontekstā svarīgākie ir trīs darba virzieni – noteikumu izstrādes pilnveidošana, tostarp attīstības jautājumos, PTO regulārā darba uzlabošana un pārskatāmības veicināšana, kā arī strupceļa pārvarēšana PTO strīdu neregulēšanas sistēmā, lai atjaunotu divu līmeņu, neatkarīgu strīdu izšķiršanas sistēmu. Strukturēt darbu palīdzētu specializēta PTO darba grupa, kas nodarbotos ar organizācijas sarunu un uzraudzības funkciju uzlabošanu, daudzpusēju nolīgumu iekļaušanu PTO struktūrā, īpašās un speciālās attieksmes problemātiku un citiem jautājumiem. Paralēli Eiropas Savienībā kopā ar līdzīgi domājošiem partneriem jāturpina darbs pie vienlīdzīgas konkurences apstākļu nodrošināšanas, tostarp jaunu noteikumu izstrādes par industriālajām subsīdijām valsts uzņēmumiem, lai novērstu tirgus kropļojumus.

Neskatoties uz modernizācijas un reformas izaicinājumiem, PTO turpina darbu pie tādiem svarīgiem jautājumiem kā daudzpusējās sarunas par zivsaimniecības subsīdijām un lauksaimniecību, kā arī notiek aktīvs darbs vairākpusējās ieinteresēto dalībvalstu iniciatīvās par e-komerciju, pakalpojumu iekšzemes regulējumu, investīciju veicināšanu attīstībai un mikrouzņēmumu, mazo un vidējo uzņēmumu iesaisti starptautiskajā tirdzniecībā. Kā viena no Eiropas Savienības prioritātēm būs arī PTO tirdzniecības un klimata iniciatīvas uzsākšana, koncentrējoties uz videi nekaitīgām precēm.

Latvijas ārējā ekonomikas politika

2020. gadā ir turpinājies darbs pie ārējās ekonomiskās politikas stratēģisko virzienu jeb ekosistēmu definēšanas. Jau tagad “Viedās specializācijas stratēģijā” ir identificētas sekojošas prioritārās jomas – zināšanu ietilpīga bioekonomika, biomedicīna, viedie materiāli un tehnoloģijas, viedā enerģētika un informācijas un komunikāciju tehnoloģijas, kur valstij ir salīdzinošās priekšrocības vai arī eksistē aktīvi, uz kuru bāzes šādas priekšrocības var radīt. Šī jomas tiks ņemtas par pamatu, plānojot eksporta veicināšanas un investīciju piesaistīšanas pasākumus. Ārlietu ministrijas uzdevums ir koordinēt sadarbību starp diplomātiskajām pārstāvniecībām, Latvijas Investīciju un attīstības aģentūru (LIAA) un uzņēmējiem (arī augstskolām un zinātniskajiem institūtiem), nodrošinot stratēģisko virzienu īstenošanu. Būtiska loma ārējās ekonomiskā politikas plānošanā un īstenošanā ir arī Ārējās ekonomiskās politikas koordinācijas padomei.

Arī tādām tradicionālajām Latvijas tautsaimniecības nozarēm kā transports un loģistika, tūrisms, kokrūpniecība, mašīnbūve, pārtikas ražošana, farmācija tiks nodrošināts atbalsts arvien plašākām preču un pakalpojumu eksporta iespējām, t.sk. jauno tirgu apgūšanas un investīciju piesaistei, balstoties uz Latvijas uzņēmēju un sabiedrības interesēm.

2020. gada jūlijā Latvija kļuva par Eiropas Kosmosa aģentūras asociēto dalībvalsti. Tas ir svarīgs atspēriena punkts Latvijas ekonomiskai, tehnoloģiskai un diplomātiskai attīstībai kosmosa nozares kontekstā, kam ir arvien nozīmīgāka loma pašreizējās politikas, ekonomikas un zinātnes jautājumos pasaulē. Tuvākajos gados vairākiem desmitiem Latvijas uzņēmumu un zinātnisko institūciju būs piekļuve Eiropas kosmosa nozares zināšanu bāzei un pētniecības infrastruktūrai, lai īstenotu pētniecības un attīstības projektus ar Eiropas Kosmosa

aģentūras atbalstu un augsta līmeņa ekspertu pārraudzībā, kas savukārt sniegs ieguldījumu gan turpmākai Latvijas attīstībai dažādās tautsaimniecības un zinātnes jomās ar augstu pievienoto vērtību, gan starptautiskās kosmosa misijās.

2020. gada februārī tika iesniegts Latvijas pieteikums dalībai Eiropas Kodolpētījumu organizācijā (CERN) asociētās dalībvalsts statusa iegūšanai. Mērķtiecīgi un koordinēti ministriem un izglītības iestādēm sadarbojoties Latvijas kandidatūras sagatavošanā un virzīšanā, gada nogalē saņemts pozitīvs CERN Padomes izvērtējums. Plānotā pievienošanās organizācijai asociētās valsts statusā 2021. gadā sniegs iespēju zinātniekiem un uzņēmējiem īstenot unikālus projektus ar īpaši augstu pievienoto vērtību un vairo Latvijas starptautisko atpazīstamību un konkurētspēju.

Prioritāri ekonomiskās attiecības tiek un tiks veidotas ar partnervalstīm Eiropas Savienībā, NATO un OECD. Ārējās ekonomiskās politikas koordinācijas padome 2019. gadā ir apstiprinājusi vēlamo ārējā investora profilu, nosakot galvenos kritērijus – bāzēts Eiropas Savienībā, NATO un OECD dalībvalstīs, stabils finanšu stāvoklis, nav identificēti reputācijas riski līdzšinējā darbībā. Ārlietu ministrija un vēstniecības sadarbībā ar LIAA organizēs tematiski mērķētus seminārus investoru piesaistīšanai. Jau 2020. gadā atsevišķi šāda veida semināri ir uzrādījuši pirmos rezultātus, piesaistot konkrētu investoru interesi un tai sekojošas vizītes uz Latviju.

Ārlietu ministrija aktīvi iestājas par Eiropas Savienības vienotā tirgus tālāku stiprināšanu, īpaši veicot Eiropas digitālo transformāciju. Arī Francijas prezidenta un Vācijas ekonomikas ministra vizīšu ietvaros tika uzsvērts Eiropas Savienībā dalībvalstu sadarbības nozīmīgums digitālās politikas īstenošanā. Turpinot pēcvizīšu darbu, piemēram, jau 2021. gada sākumā tiek plānots biznesa forums ar Francijas lielo uzņēmumu pārstāvjiem (atbilstoši situācijai – klātienē vai attālināti).

Lai arī šobrīd tālo un jauno tirgu fiziska apgūšana ir apgrūtināta, tomēr perspektīvā saredzam nepieciešamību turpināt darbu pie ekonomisko attiecību veidošanas un stiprināšanas ar tālajiem reģioniem – Āziju, Tuvajiem Austrumiem, Āfriku un Latīņameriku, īpašu uzmanību pievēršot lieliem un strauji augošajiem tirgiem. Īpaši Covid-19 krīzes apstākļos Ārlietu ministrijas uzdevums ir radīt uzņēmējiem arvien jaunas eksporta iespējas, piemēram, slēdzot Eiropas Savienības brīvās tirdzniecības nolīgumus ar tādām perspektīvām tirdzniecības partnervalstīm kā Austrāliju, Jaunzēlandi, Indiju un MERCOSUR. Vienlaikus aicinām Eiropas Komisiju paplašināt esošo nolīgumu tvērumu, tos papildinot ar nosacījumiem par investīciju aizsardzību un padziļinātu tirgus pieeju valsts iepirkumiem un pakalpojumiem, kā arī radot politisko augsni uzņēmējiem jaunu tirgu apgūšanā. Tikpat svarīgi ir turpināt nolīgumos iekļaut regulējumu, kas stiprinātu Eiropas Savienības vērtības, piemēram, darba tiesības, vides un klimata jautājumus.

Ārlietu ministrija aicina Eiropas Komisiju sniegt maksimālu atbalstu Eiropas Savienības uzņēmumiem, informējot par brīvās tirdzniecības sniegtajām priekšrocībām, kā arī radot jaunus atbalsta instrumentus mazajiem un vidējiem uzņēmumiem – piemēram, informatīvas un praktiskas platformas un pasākumus par trešo valstu tirgiem. Vienlaikus notiek darbs pie Latvijas uzņēmumu interešu aizstāvības gan Eiropas Savienības, gan daudzpusējos (Pasaules Tirdzniecības Organizācijas) formātos, piemēram, risinot tirdzniecības strīdus ar trešajām valstīm.

Jaunu tirgu apgūšana un investīciju piesaistīšana notiks ciešā sadarbībā ar LIAA, par pamatu ņemot definētās jomas. Arī uzņēmumu līdzdalība ir vitāli svarīga, īstenojot stratēģiskos virzienu un jomas. Sadarbība ar LIAA, kā arī pieturēšanās pie stratēģisko virzienu īstenošana, ir būtisks elements efektīvu resursu izmantošanai.

Latvijas dalība OECD un labās starptautiskās prakses pārņemšana

OECD rekomendācijas un izvērtējumi turpina būt nozīmīgs atbalsts Latvijas ekspertiem un politiku veidotājiem, definējot nozaru politiku mērķus un rīcībpolitikas

pasākumus to sasniegšanai. 2020. gadā ir noslēgušies izvērtējumi tādos Latvijai svarīgos jautājumos kā digitālā transformācija un prasmju stratēģija. 2021. gadā turpināsies projekts par Viedās specializācijas stratēģijas nākotnes scenāriju izstrādi. Reaģējot uz Covid-19 krīzi, OECD ir nodrošinājusi valdībām diskusiju forumu un analīzi par labās prakses piemēriem krīzes pārvarēšanai gandrīz ikvienā ekonomiskās un sociālās politikas jomā. Pandēmijas kontekstā liela uzmanība tika pievērsta ne tikai ekonomikas un veselības, bet arī dzimumu līdztiesības, nodarbinātības un sociālās aizsardzības, kā arī izglītības jautājumiem Latvija aktīvi iesaistās OECD parlamentārajā tīklā, ko apstiprina Saeimas apņemšanās 2021. gadā Rīgā organizēt OECD Parlamentārā tīkla sanāksmi, tādejādi iezīmējot Latvijas dalības OECD piecgadi.

Latvijai ir būtiski, lai OECD saglabā savu pozīciju kā institūcija, kas iestājas par iekļaujošu un ilgtspējīgu izaugsmi un globālo ekonomiku, kas ir atvērta, pārskatāma un balstīta noteikumos. OECD ir jāturpina būt par nozīmīgu forumu, kurā tiek izstrādāti pasaules mēroga noteikumi. Šobrīd viens no būtiskākajiem jautājumiem OECD/G20 ietvaros ir rast kopēju pieeju digitālās ekonomikas aplīkšanai ar nodokļiem. Latvija atbalsta OECD mandātu izstrādāt taisnīgāku sistēmu, kādā nodokļi tiek piemēroti digitālajai ekonomikai, un iestājas par šī jautājuma risinājumu globāla mērogā, īpaši attiecībā uz valsts tiesībām uzlikt nodokli uzņēmuma peļņai, kas iegūta tās jurisdikcijā, arī tad, ja uzņēmums tur nav reģistrēts. Regulējums nacionālajā līmenī katrā valstī atsevišķi radītu nodokļu režīmu fragmentāciju un mazinātu tiesiskās vides noteiktību starptautiskajā tirdzniecībā.

Tehnoloģiju sāncensība

Ņemot vērā arvien pieaugošo tehnoloģiju ietekmi uz valstu attīstību un attiecībām, 2020. gads ir iezīmējis īpaši intensīvu sāncensību šajā jomā. Galvenie spēlētāji ir ASV un Ķīna, tomēr tas skar praktiski visas valstis, tai skaitā Latviju. Sāncensība notiek gan par programmatūru un aplikācijām, gan tehnoloģiskām ierīcēm un aparatūru. Tās ietvaros veidojas dažādas alianses, kuras nosaka politisku, militāru un ekonomisku faktoru kopums.

Ievērojama sāncensība tehnoloģiju jomā vērojama arī 5G mobilo sakaru tīklu ieviešanā, kur līdzās ekonomiskajiem ieguvumiem vienlīdz svarīgi ir arī drošības aspekti. ASV īpašu uzmanību pievērš augstām kiberdrošības prasībām un ir vērsušas uzmanību uz Ķīnas uzņēmumu radīto tehnoloģiju drošības riskiem. ASV aicina sabiedrotos un partnervalstis neizmantot Ķīnas tehnoloģijas 5G tīklu ieviešanā, kā alternatīvu iesakot *Nokia*, *Ericsson* izstrādātās tehnoloģijas.

Nosacītā „tehnoloģiju kara” laikā Eiropas Savienībai ir jāattīsta savs digitālais tirgus, veidojot Eiropas digitālo identifikāciju, datu glabāšanu, mākslīgo intelektu un 5G infrastruktūru. Latvija ir sasniegusi augstus rādītājus daudzās no šīm jomām Eiropas Savienībā (eID, e-pakalpojumi, mobilā interneta pārklājums, Tildes mašintulkošana), tāpēc var piedāvāt savu līderību šajā aspektā. Atsevišķi Latvijas uzņēmumi jau tagad strādā pie 5G tehnoloģijām, kas eventuāli var aizstāt, vismaz daļēji, Ķīnas kompāniju piedāvājumu.

Enerģētika

Latvija kopā ar reģiona valstīm un Eiropas Savienības finansiālo atbalstu turpina progresu brīva, caurspīdīga un diversificēta reģionālā enerģijas tirgus izveidē. Baltijas valstu elektrotīklu sinhronizācija ar kontinentālo Eiropu līdz 2025. gadam saglabāsies kā Latvijas galvenā prioritāte enerģētikas jomā. 2020. gadā Eiropas Komisija atbalstīja ES līdzfinansējuma piešķiršanu sinhronizācijas projekta praktiskajai ieviešanai. Jautājumā par tirdzniecību ar trešajām valstīm un konkrēti elektroenerģiju no Baltkrievijas Astravjecas atomelektrostacijas Latvija konsekventi ir turpinājusi uzsvērt jautājumu par atomelektrostacijas drošību un nepieciešamību ievērot visus starptautiskos standartus. Ņemot vērā notikumu attīstību Baltkrievijā un to ietekmi uz šādiem drošības aspektiem, Latvijas valdība pieņēma lēmumu pārtraukt elektroenerģijas tirdzniecību ar Baltkrieviju, Astravjecas atomelektrostacijai uzsākot darbību.

Ar 2020. gada 1. janvāri savu darbību veiksmīgi ir sācis Latvijas, Igaunijas un Somijas vienotais gāzes tirgus. Tas stiprina piegādes drošību, palielina tirgus likviditāti un veicina konkurenci. Tas savukārt ir stiprinājis arī Inčukalna pazemes dabasgāzes krātuves pozīcijas starptautiskajā tirgū. Vienlaikus uzsākts izpētes darbs pie esošās gāzes infrastruktūras pielāgošanas iespējām ūdeņraža un biogāzes pārvadei.

2020. Eiropas Savienībā, ASV un Vācijā arvien vairāk aktualizējās jautājums par Nord Stream 2 projektu. Latvijas pozīcija par Nord Stream 2 projektu visus šos gadus ir bijusi principiāla un konsekventa – Krievijai tas ir ģeopolitiska rakstura projekts, kas rada drošības riskus Eiropas Savienībai, veicinot tās enerģētisko atkarību no viena piegādātāja.

Finanšu sistēmas reformas un tās stiprināšana

2020. gadā Latvija pierādīja spējas īstenot nepieciešamās reformas valsts finanšu sektorā un tā uzraudzībā, novēršot Eiropas Padomes noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas ekspertu komitejas *Moneyval* ziņojumā konstatētos trūkumus, kā arī starptautiskajiem partneriem demonstrējot veikto reformu efektivitāti. Pateicoties vērienīgai un ciešai visu sektoru un institūciju sadarbībai, izdevās novērst būtiskas negatīvas sekas uzņēmējdarbības videi, īpaši eksporta nozarei, kapitāla izmaksām un nacionālās drošības interesēm. Latvija ne tikai netika iekļauta tā saucamajā „pelēkajā sarakstā”, bet ir kļuvusi arī par pirmo *Moneyval* dalībvalsti, kuras normatīvais regulējums atbilst visiem starptautiskajiem FATF standartiem.

Latvija ir apņēmusies saglabāt sasniegtos panākumus finanšu sistēmas stiprināšanā, aizsargāt atgūto starptautisko reputāciju un turpināt efektīvi piemērot radītos mehānismus finanšu un starptautisko noziegumu novēršanai. 2021. gadā viens no būtiskākajiem uzdevumiem būs ārvalstu investīciju piesaiste, ņemot vērā biznesa vides pārorientāciju lielāka caurspīdīguma apstākļos un Covid-19 radītās sekas. Tādēļ, neatkāpjoties no starptautisko standartu ievērošanas, tiks turpināts darbs pie uzņēmējdarbībai un investīcijām pretimnākošas biznesa vides attīstīšanas.

Saikne ar tautiešiem ārvalstīs

Diasporas politiku veido trīs nozīmīgi stūrakmeņi – Diasporas likums, Diasporas konsultatīvā padome, ko vada Ārlietu ministrija, un Plāns darbam ar diasporu 2021.–2023. gadam. Plāns apkopo visu valsts institūciju darba uzdevumus valsts atbalsta nodrošināšanai diasporai, ko sekmē valsts budžetā iekļautais bāzes finansējums iniciatīvām diasporas politikas ietvaros noteiktu pasākumu īstenošanai.

Nākamajos gados valsts atbalsts tiks novirzīts, pirmkārt, diasporas latviskās identitātes stiprināšanai, kas nodrošinās diasporas skolu darbību, digitālo un tālmācības metožu pilnveidošanu, bērnu un jaunatnes nometņu organizēšanu, atbalstot arī materiālā, nemateriālā un vēstures mantojuma saglabāšanu diasporā. Otrkārt, tiks paplašinātas pilsoniskās līdzdalības iespējas, veicināta diasporas pašorganizēšanās un nodrošināts atbalsts diaspora mediju darbībai. Diasporas iesaiste institucionālās vides un politiku pilnveides procesā ir nozīmīga panākumu atslēga. Diasporas konsultatīvā padome kā jaunizveidota platforma valstiskā un nevalstiskā sektora sadarbībai ir ne tikai pierādījusi sevi kā veiksmīgu koordinējošu instrumentu, bet attīstījusies par ietvaru jaunām iniciatīvām. Jāizceļ arī diasporas organizāciju līdzšinējā spēja veiksmīgi integrēt digitālus risinājumus ne tikai savā ikdienas darbā, bet arī rosinot kopā būšanu svētku atzīmēšanai attālināti. Treškārt, sadarbības ar diasporu Latvijas tautsaimniecībā un zinātnē sekmēšanai paredzēts organizēt pasākumus un projektus, kas aptver uzņēmējdarbību, eksporta veicināšanu un investīciju piesaisti, kā arī sadarbības tīklu attīstīšanu vairāk nekā 600 diasporas zinātnieku pieredzes piesaistei Latvijai. Viens no veiksmīgas sadarbības piemēriem ir Pasaules latviešu ekonomikas un inovāciju forums (PLEIF), kura mērķis ir Latvijas konkurētspējas celšana globāli, veicinot Latvijas

tautsaimniecības stiprināšanu un kapitāla – inovāciju, finanšu un zināšanu – vērtību piesaisti Latvijai.

Remigrācijas veicināšanas nolūkos tiks turpināts darbs pie informētības paaugstināšanas par dzīves un darba iespējām Latvijā, ko sekmēs Diasporas likuma iedzīvināšana un tā ietvaros noteikto pārejas noteikumu pieņemšana, atvieglojot remigrācijas procesu.

Ārlietu ministrija arī turpmāk sadarbosies ar Latvijas pētniekiem, lai īstenotu ne tikai atbildīgu politikas veidošanu, bet sekmētu pētījumos balstītu darbu ar diasporu. Sadarbībai ar Latvijas Universitātes Diasporas un migrācijas centru ir nozīmīga loma pētījumos balstītas rīcībpolitikas izstrādei diasporas un remigrācijas politiku jomā, apzinot Latvijas diasporas profilu, vajadzības, izaicinājumus un faktorus, kas kavē remigrāciju. 2020. gada pētījuma rezultāti par diasporas jauniešu iespējām iegūt izglītību Latvijā dos iespēju mērķtiecīgi strādāt pie nozīmīga diasporas politikas rīcības virziena – jauniešu piesaistes Latvijai, sekmējot to klātbūtni ne tikai Latvijas izglītībā un zinātnē, bet tautsaimniecībā kopumā.

Ilgspējīga redzējuma ietvaros diasporas politikai būs jāreaģē uz pārmaiņu procesiem pasaulē. Līdzās izkristalizējušies vairāki rīcības virzieni ar nepieciešamību veidot jaunas iniciatīvas, tai skaitā vienotas satiklošanas un informācijas apmaiņas platformas izveidei, un priekšnoteikumu radīšanai attālinātajam darbam diasporā. Ikviens šinī procesā var iesaistīties ar idejām, vērtībām un praksēm, tādējādi realizējot proaktīvu iesaisti satiklošanas, identitātes un latvietības uzturēšanai, un stiprinot kopējus centienus veidot diasporas politiku, kas atbalstītu diasporas daudzveidīgās vajadzības.

Ārlietu dienesta veikums konsulārajā jomā

Konsulārā darba galvenie izaicinājumi bija saistīti ar Covid-19 pandēmijas radīto šķēršļu pārvarēšanu. Šajā laika periodā konsulāro funkciju veikšanu ietekmējuši gan starptautisko pasažieru pārvadājumu pārrāvumi, gan valstu noteiktie personu ieeļošanas un pārvietošanās ierobežojumi visā pasaulē. Tādēļ līdz ar pandēmijas sākumu šā gada martā konsulārajam dienestam nācās operatīvi pielāgoties jaunajiem un strauji mainīgajiem epidemioloģiskajiem un tiesiskajiem apstākļiem pasaulē, tostarp Latvijā.

Par nozīmīgāko konsulārā dienesta veikumu pandēmijas kontekstā var uzskatīt Latvijas valstspiederīgo repatriāciju, kas ilga no marta līdz pat novembrim. Līdz ar ārkārtējās situācijas ieviešanu Latvijā pārtraucot starptautiskos pasažieru pārvadājumus, četru dienu laikā Latvijā nespēja atgriezties visi ārvalstīs esošie Latvijas valstspiederīgie, kam atgriešanās bija nepieciešama. Konsulārais dienests saskārās ar tautiešu apjukumu un satraukumu: ja 2019. gadā uz Konsulārā departamenta ārkārtējo situāciju diennakts tālrūni tika saņemti 3634 zvani, tad 2020. gada pirmajā pusgadā tika apkalpoti nepilni 44 tūkstoši zvanu, martā sasniedzot pat vairāk nekā 14 tūkstošus iezvanu vienas diennakts laikā; martā un aprīlī tika saņemti ap 10 tūkstošiem e-pasta vēstuļu.

Tādēļ nekavējoties tika uzsākta Latvijas valsts vēsturē lielākā tautiešu repatriācija – primāri tā tika nodrošināta Latvijas valstspiederīgajiem, kas pastāvīgi dzīvo Latvijā, kuriem atrašanās ārvalstī apdraud dzīvību, veselību vai drošību, kā arī gadījumos, kad personai ārvalstī nav iespēju iegūt iztikas līdzekļus vai viņai nav tiesību uz sociālo nodrošinājumu. Šo personu skaits bija pastāvīgi mainīgs, bet augošs, ko ietekmēja ārkārtējās situācijas pagarināšana Latvijā un epidemioloģiskās situācijas pasliktināšanās uzturēšanās valstī. Kopumā laikposmā no marta līdz novembra vidum tika organizēti 46 starptautisko pasažieru pārvadājumu reisi: 41 avioreisi sadarbībā ar nacionālo aviokompāniju airBaltic, četri prāmju un viens vilciena reiss; repatriācija tika veikta no 14 pasaules valstīm gan Eiropas Savienības, gan ārpus tās. Tāpat sadarbībā ar Uzbekistānas nacionālo aviosabiedrību tika nodrošināta Latvijas valstspiederīgo atgriešanās no Uzbekistānas.

Pēc EĀDD aplēsēm, krīzes sākumā ārpus Eiropas Savienības atradās ap 600 tūkstošiem Eiropas Savienības valstspiederīgo. Aptuveni 60 tūkstoši personu, tostarp daudzi Latvijas valstspiederīgie, tika repatriēti ar reisiem, ko Eiropas Savienības dalībvalstis rīkoja Eiropas Savienības civilās aizsardzības mehānisma ietvaros. Arī Latvija sniedza ieguldījumu citu Eiropas Savienības valstu pilsoņu un iedzīvotāju repatriācijā, organizējot airBaltic īstenotos repatriācijas reusus no Gruzijas un Azerbaidžānas. Mobilizējot esošos resursus, informatīvs un konsulārās palīdzības atbalsts, lai atgrieztos Latvijā, tika nodrošināts ap 6500 personām.

Līdzās repatriācijai konsulārais dienests turpināja sniegt arī cita veida konsulāro palīdzību. Ārlietu ministrija arī aktīvi iesaistījās starpinstitūciju dialogā, lai nodrošinātu efektīvāku Latvijas valstspiederīgo tiesību aizsardzību kriminālprocesā ārvalstīs, kurās var tikt apdraudētas viņu cilvēktiesības. Tieslietu ministrijas, Ārlietu ministrijas, Ģenerālprokuratūras un Valsts policijas memorands par sadarbību Latvijas valstspiederīgo cilvēktiesību aizsardzībai kriminālprocesos ārvalstīs tika parakstīts 2020. gada 19. augustā.

Lai nodrošinātu konsulārā darba nepārtrauktību epidemioloģiski nedrošos un mainīgos apstākļos, ar Covid-19 infekcijas izplatības pārvaldības likumu tika radīts tiesiskais regulējums konsulārās palīdzības un konsulāro pakalpojumu sniegšanas pielāgojumiem atbilstoši vietējai epidemioloģiskajai situācijai un epidemioloģiskās drošības prasībām gan Rīgā, gan ārvalstīs.

Pandēmija ietekmējusi arī līdzšinējo vīzu izsniegšanas praksi. Pandēmijas dēļ noteiktie ieeļošanas ierobežojumi no trešajām valstīm ļauj pārstāvniecībām ārvalstīs izsniegt vīzas tikai noteiktām personu kategorijām atbilstoši Eiropas Savienības Padomes un Ministru kabineta lēmumiem. Ja 2019. gadā tika apstrādāti vairāk nekā 175 tūkstoši vīzu pieteikumu, šī gada pirmajā pusgadā apstrādāti tikai 26,6 tūkstoši pieteikumu, taču katrs vīzas pieteikums prasa laikietilpīgāku izskatīšanu. Ērtākai vīzu pieteikumu iesniegšanai šogad ir uzsākta sadarbība ar ārpakalpojumu sniedzējiem Vjetnamā, Indonēzijā un Taizemē, kā arī Ēģiptē un ASV.

Situācijā, kad daudzās pasaules valstīs ilgstoši saglabājas personu pārvietošanās ierobežojumi arī vienas valsts robežās, Ārlietu ministrija redz iespēju rast inovatīvus risinājumus labākai Latvijas iestāžu sniegto pakalpojumu pieejamībai ārvalstīs. Ārlietu ministrija jau 2020. gada sākumā ieviesa elektroniskā pieraksta sistēmu konsulāro pakalpojumu saņemšanai pārstāvniecībās, bet līdz ar pandēmijas sākumu – arī Rīgā. Lai atbildētu uz Covid-19 pandēmijas radītajiem izaicinājumiem, Ārlietu ministrija ir izteikusi priekšlikumus Iekšlietu ministrijai, lai vienkāršotu kārtību personu apliecinošu dokumentu saņemšanai ārvalstīs un lai ārvalstīs dzīvojošie tautieši tiktu plašāk nodrošināti ar e-parakstu.

Nemot vērā gan pandēmiju, gan mainīgo drošības situāciju pasaulē, attālināti pieejami un vienveidīgi sniegti konsulārie pakalpojumi ļauj konsulārajam dienestam pievērst lielāku uzmanību konsulārās palīdzības gadījumiem, kuros ikreiz nepieciešama individuāla pieeja. Tādu risinājumu ieviešana, kas ļauj operatīvi pievērsties aktuālākajam konsulārā darba aspektam, būs konsulārā dienesta prioritāte arī turpmāk.

Sabiedrības iesaiste un publiskā diplomātija

2020. gadā, reaģējot uz Covid-19 izraisīto ārkārtējo situāciju, Ārlietu ministrijas prioritāte bija nodrošināt krīzes komunikāciju ārpus Latvijas esošo valstspiederīgo informēšanai par atgriešanās iespējām, drošu pārvietošanos Eiropas Savienībā un ārpus tās, brīdinājumiem par citu valstu noteiktajiem robežšķērsošanas ierobežojumiem. Pavasarī kopā ar visām diplomātiskajām un konsulārajām pārstāvniecībām un ciešā sadarbībā ar Latvijas medijiem tika īstenota plaša krīzes komunikācija: vairāk nekā jebkad iepriekš tika izmantoti vizuālie komunikācijas līdzekļi, savukārt sociālie mediji strauji kļuva par efektīvāko līdzekli visplašākās auditorijas sasniegšanai.

Ārlietu ministrijas ikdienas darbā būtisku atbalstu turpināja sniegt pilsoniskās sabiedrības pārstāvji. Notika pastāvīgs dialogs un kopprojektu īstenošana ar ārpolitikas un drošības politikas pētniecības centriem, sociālajiem partneriem, akadēmisko vidi, plašu ekspertu loku un nevalstiskajām organizācijām. Šogad, neraugoties uz Covid-19 radītajiem apgrūtinājumiem, veiksmīgi tika noturēts plaši pazīstamais ārpolitikai un drošības politikai veltītais reģionālais forums – Rīgas konference, kuras tradicionālais organizētājs bija Latvijas Transatlantiskā organizācija un kura pirmo reizi vēsturē noritēja digitāli, tiešsaistē pulcējot plašu interesentu loku.

Informācijas telpas drošības jautājumos, kas kļūst arvien aktuālāki starptautiskajā dienas kārtībā, Ārlietu ministrijai ir izveidojusies auglīga mijiedarbība ar „Baltijas Mediju izcilības centru”, kurš fokusējas uz neatkarīgo mediju vides stiprināšanu Eiropas Savienības Austrumu partnerības politikas valstīs.

Notiek regulāras konsultācijas ar nevalstiskā sektora pārstāvjiem par aktuālajiem Eiropas Savienības politikas jautājumiem pirms Eiropadomes sanāksmēm, kā arī izstrādājot Latvijas nacionālas pozīcijas. Kā Ārlietu ministrijas pastāvīgie partneri šajā jomā ir jāmin Latvija Pašvaldību savienība, Latvijas Darba devēju konfederācija, Latvijas Brīvo arodbiedrību savienība un domnīca PROVIDUS. Sadarbībā ar Eiropas Komisijas pārstāvniecību Latvijā divreiz gadā tiek organizēti Eiropas Savienības Informācija sniedzēju forumi, kur aktīvu lomu spēlē Eiropas kustība Latvijai. 2021. gadā, sākoties diskusijām par Eiropas Savienības nākotni, Ārlietu ministrija īsteno iekļaujošu sadarbību ar nevalstisko sektoru, kur ļoti noderīga būs jau uzkrātā partneru pieredze un ekspertīze par šo jautājumu.

Virzoties uz Latvijas kandidēšanu ANO Drošības padomes nepastāvīgā locekļa statusā 2025. gadā, sadarbībā ar Latvijas Ārpolitikas institūtu tika organizēta diskusija un institūta pētījuma prezentācija par Latvijas interesēm un iespējām, darbojoties šajā statusā. 2020. gada decembrī darbību sāk starpinstitūciju darba grupa, lai izstrādātu tematiskās prioritātes Latvijas kampaņai uz ANO Drošības padomes vēlēšanām, kuras darbā tiks iesaistīti arī nevalstiskie partneri. ANO kontekstā Ārlietu ministrija arī augstu novērtē nevalstisko organizāciju, īpaši biedrības „Centrs MARTA”, pienesumu, izstrādājot Latvijas Nacionālo rīcības plānu ANO Drošības padomes Rezolūcijas 1325 par sievietēm, mieru un drošību mērķu īstenošanai Latvijā 2020.–2025. gadam.

Turpinājās cieša ministrijas sadarbība ar pilsoniskās sabiedrības organizācijām attīstības sadarbības politikas jomā. Ir atbalstīta biedrības „Latvijas Platforma attīstības sadarbībai” dalība starptautiskās platformās CONCORD, CIVICUS, Forus (IFP), tādējādi veicinot Latvijas pilsoniskās sabiedrības starptautisku iesaisti attīstības sadarbības un tās politikas plānošanas procesos. Nozīmīga bijusi arī pilsoniskās sabiedrības organizāciju iesaiste jauno Attīstības sadarbības politikas pamatnostādņu 2021.–2027.gadam izstrādāšanā. Svarīgi ir atzīmēt pilsoniskās sabiedrības partneru ieguldījumu, sniedzot palīdzību Baltkrievijas pilsoņiem un uzņēmumiem, kuri cietuši no represijām.

Sekmīgas Latvijas ārējās ekonomiskās politikas veidošanas un īstenošanas jomā ir atzīmējams valsts un nevalstiskā sektora sistemātiskais dialogs, kurš tiek veidots caur Ārējās ekonomiskās politikas koordinācijas padomes iesaisti.

Ārlietu ministrija turpina pievērst uzmanību jauniešu auditorijas iesaistei ārpolitiskajos procesos. Notiek cieša sadarbība ar jauniešu organizāciju „Klubs “Māja” – jaunatne vienotai Eiropai” - Latvijas jauniešu delegātu ANO programmas ietvaros, kura veicina jauniešu līdzdalību valsts pārvaldes procesos un iesaista tos globālajās diskusijās, lai sniegtu redzējumu ar jaunatnes politiku saistītajās jomās.

2020. gadā turpinājās Latvijas valsts simtgades publiskās diplomātijas programma, kura oficiāli noslēgsies valsts *de iure* 100. gadadienā 2021. gada 26. janvārī. Lai plašāk iepazīstinātu ar diplomātu paveikto Latvijas starptautiskajā atzīšanā *de iure* un ārlietu dienesta darbību 100 gados, Ārlietu ministrija izdeva grāmatu „Latvijas diplomātijas gadsimts: Latvijas diplomātijas un ārlietu dienesta pirmais gadsimts (1919-2019) diplomātu esejās”, kā arī izveidoja ceļojošo izstādi „Latvijas diplomātijai un ārlietu dienestam 100”.

Šogad svinīgi tika pārāpbedīts Latvijā bijušais iekšlietu ministrs un sūtnis Miķelis Valters, tādējādi izceļot viņa ieguldījumu Latvijas valsts dibināšanā un veidošanā, kā arī izpildot vienu no valstsvīra pēdējām vēlēšanās.

2021. gadā atzīmēsim Latvijas starptautiskās atzīšanas *de iure* simtgadi. Latvijas Republikas atzīšana *de iure* 1921. gada 26. janvārī bija tikpat nozīmīga kā valsts dibināšana 1918. gada 18. novembrī, jo apliecināja, ka citas valstis atzīst Latviju par pilntiesīgu valsti, kura spēj dibināt diplomātiskās attiecības un slēgt starptautiskos līgumus. Pirmās valstis, kas sabiedroto Augstākajā padomē balsoja par Latvijas starptautisko atzīšanu bija Apvienotā Karaliste, Beļģija, Francija, Itālija un Japāna. Tā bija milzīga jaunās Latvijas diplomātiska uzvara. Sabiedroto un draugu atbalsts Latvijas valstij bija svarīgs gan valsts izveidošanas un starptautiskās atzīšanas procesā, gan atjaunojot neatkarību 1991. gadā. Latvijas Republikas diplomātiskais un konsulārais dienests, kurš turpināja savu darbību visu okupācijas laiku, palīdzēja saglabāt Latvijas *de iure* atzīšanu. Šādas atzīšanas nepārtraukta pastāvēšana ir priekšnoteikums, lai Latvija varētu īstenot savas starptautisko tiesību subjekta tiesības un uzņemt pienākumus, aizsargājot Latvijas iedzīvotāju intereses. Tādēļ viens no Ārlietu ministrijas virsuzdevumiem ir Latvijas interešu un suverenitātes aizstāvība starptautiski, kas nozīmē arī iestāšanos par starptautiskajās tiesībās balstītu pasaules iekārtu.

Ārlietu ministrija iedibinājusi tradīciju *de iure* atzīšanas dienu dēvēt par Diplomātu dienu, lai godinātu diplomātisko pārstāvju mērķtiecīgo darbu Latvijas valsts izveidošanā, tās pastāvēšanas atzīšanā un vērstu sabiedrības uzmanību diplomātu darbam – tā vēsturiskajām tradīcijām, šodienas uzdevumiem, nākotnes plāniem un iecerēm.